

Regional plan Hardangervidda. Oppsummering og vurdering av høringsuttalelser ved rullering 2019.

Merknad fra prosjektleder:

Vi har fått mange gode, grundige og lesverdige innspill, - med kunnskap, erfaringer og følelser. Jeg forsøker nedenfor å gi korte sammendrag med alle de viktigste momentene. Håper jeg yter de som har skrevet rettferdighet, og ikke har misforstått og utelatt vesentlige poenger. Jeg anbefaler alle å lese selve høringsuttalelsene som i sin helhet ligger på nettsiden www.regionalplan-hardangervidda.no.

Vurderinger og anbefalinger er drøftet med administrativ gruppe i møte 05.09.2019. **Endringsforslag som anbefales fulgt opp, er markert med gult i teksten nedenfor. Endringer i planrapporten som konsekvens av dette, er også der markert med gult.**

På et punkt er administrativ gruppe delt i anbefalingen. Dette er bemerket. Flertallets anbefaling er innarbeidet i reviderte retningslinjer i planrapporten.

Spørsmål som er tatt opp i mange høringsuttalelser, er gitt punktvis samlet vurdering og anbefaling etter tabellen. Kartendringer er sammenfatt på s. 41.

Høringspart	Prosjektleders oppsummering av uttalelsene.	Prosjektleders og administrativ gruppes vurdering og anbefaling etter drøfting 05.09.19.
1. Forsvarsbygg	Mener Forsvarets interesser er tilstrekkelig ivaretatt	Tas til orientering
2. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	Påpeker at de ikke ha kapasitet til å gå inn i alle mottatte plansaker. Understreker dessuten at det er Fylkesmannen som skal følge opp at hensynet til samfunnssikkerhet er ivaretatt i alle plansaker.	Tas til orientering
3. Bane Nor	Har ingen merknader til endringene i planen.	Tas til orientering
4. Miljødirektoratet	Gir en meget fyldig uttalelse som anbefales lest i sin helhet. Innledningen i brevet oppsummerer innspillet slik: <i>Miljødirektoratet mener det er lagt ned et godt arbeid med rullering av den regionale planen og handlingsprogrammet, og vi kan støtte de fleste endringene som er foreslått. Vi vil framheve verdien av at det nå pågår flere ulike prosesser parallelt på Hardangervidda som vil kunne støtte opp under hverandre og bidra til realisering av positive tiltak og gevinster både for villrein og samfunn. Det er imidlertid ikke akseptabelt å etablere et prøveprosjekt med vinteråpning av en vegstrekning som går rett gjennom det nasjonale villreinområdet. Saken berører store nasjonale miljøinteresser, og er etter Miljødirektoratets syn et av de mest</i>	

	<p><i>alvorlige negative tiltak som har vært foreslått i samtlige nasjonale villreinområder etter at disse ble etablert. Vi kan heller ikke støtte forslaget om å innskrenke nasjonalt villreinområde i Valldalen i Odda, eller forslag om å liberalisere gjeldende retningslinjer for etablering av gjerder i utmark. Eventuell justering av retningslinjer for turisthytter bør avvendes til en felles sti- og løypeplan er på plass.</i></p> <p>Nedenfor oppsummeres hovedpunktene:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Kap. 4 og 5: foreslår konkrete faglige supplerende tekster2) kap. 6 planbeskrivelse:<ol style="list-style-type: none">a. beklager at ikke større del av Veggelifjell er tatt inn i planenb. problematiserer soneinndelingen på kartet mht. at det kompliserer at ulike regionale planer bruker ulike soner. Kunne ønsket at planen brukte sonene Nasjonalt villreinområde, randområder og bygdenære områder. Og etterspør en kobling mellom «våre» soner og disse.c. Er positive til utvidelse av nasjonalt villreinområde med bakgrunn i endret arealbruk. Anbefaler at utelatte områder (24, 32 og 33 i NVS Notat 7/2018) gis ny vurderingd. Har ingen merknader til tre av innskrenkningene av Nasjonalt villreinområde, men kan ikke støtte innskrenkning av nasjonalt villreinområde i Valldalen.e. Mht. bruk av dispensasjoner i utmarksnæring presiseres at naturmangfoldlovens §§ 8-12 og pbl §12-1 må følges opp.f. Mht. Imingfjellveien fastslås at alternativ A er eneste akseptable alternativ.g. Ser svært positivt på fokus på felles sti- og løypeplan. Mener vår vinkling mht. muligheter for å styre og begrense ferdsel vil være nybrottsarbeid. Men understreker at man helst bør unngå formelle restriksjoner.h. Gjerder i utmark: Støtter alternativ B, dvs. videreføring av gjeldende plan.i. Støtter ny retningslinje, §2.10 om villreinhensyn.	<ol style="list-style-type: none">1) Dette foreslås innarbeidet i en nedkortet form. Se revidert planrapport.2) Kap 6:<ol style="list-style-type: none">a. Tas til orientering. Dette ble drøftet i styringsgruppa og de konkluderte slik.b. «våre» soner er nå noe forenklet, men det er tilstrebet å ikke endre mer enn nødvendig fra 2011-planen. Foreslår å ikke utdype dette i planen, da det kan bli forvirrendec. Dette er drøftet og vurdert tidligere. Ny runde på dette uten nye momenter tilfører lite.d. Se eget oppsummerende punkt om Valldalen på side 37e. Dette er generelt presisert i retningslinjenes §1.4 og §2.7. Anbefaler å supplere §2.3 med henvisning til §2.7f. Se eget oppsummerende punkt om Imingfjellveien etter tabelleng. Tas til orienteringh. Se eget oppsummerende punkt om gjerding etter tabellen.i. Tas til orientering
--	---	--

	<p>j. Turisthytter: --Forutsetter at kulepunkt 1 og 3 gjelder for begge alternativer. --Mener eventuell oppmykning mht. utvidelser bør komme etter at sti- og løypeplan er utarbeidet. -- foreslår at planen bør åpne for å vurdere flytting av hytter, i særskilte tilfelle og i dialog med eier.</p> <p>k. Etterspør tydeligere/strammere rammer for fritidsbebyggelse i Stølsdaler.</p> <p>l. Mener villreintrekk er vist bedre på gjeldende plan med arealdekkende poligoner enn ny plan med piler.</p> <p>3) Handlingsprogram (kap. 7) Støtter foreslåtte punkter i handlingsprogrammet. Påpeker viktigheten av å etablere gode koblinger mot verdiskapingsprosjektet og kvalitetsnormen for villrein.</p> <p>4) Konsekvensutredning (kap. 8). Forutsetter at denne oppdateres før vedtak, særlig mht. §10 og turist- og alpinanlegg i Sysendalen.</p>	<p>j. Se samlet drøfting av punktet etter tabellen. Noen kommentarer: --i foreliggende forslag er kulepunkt 1 og 3 bare knyttet til alternativ A. --oppmykningen kan evt. innarbeides som premiss i retningslinjene --viktig innspill, som flere har påpekt i åpne møter.</p> <p>k. dette har vært drøftet i prosessen. Konklusjonen har blitt at videre avklaringer må skje i kommuneplanene.</p> <p>l. Piler er en tilpasning til nasjonal tegnstandard som vi tilstreber å følge. Er tatt opp med KMD.</p> <p>3) Kap 7: Dette anbefales tydeliggjort under kulepunkter om Hardangerviddarådets rolle.</p> <p>4) Kap 8: Dersom styringsgruppa etter høring foreslår vesentlige endringer i forhold til høringsversjonen, bør dette konsekvensutredes før sluttbehandling. Vi er imidlertid usikre på viktigheten av å konsekvensutrede endringer departementet har pålagt oss å gjennomføre.</p>
<p>5. Statskog</p>	<p>a) §2.9 om gjerder: Støtter alt. A for å tilrettelegge for landbruk</p> <p>b) §3.1 om turisthytter: Støtter B med mulighet for forsiktige utvidelser. Skeptisk til at kommunene selv skal gi rammer, da det kan gi forskjellsbehandling.</p> <p>c) Positive til felles sti- og løypeplan. Understreker viktigheten av lokal kunnskap, i sær i fjellopsynet.</p>	<p>a) Se egen og samlet omtale etter tabellen</p> <p>b) Se egen og samlet omtale etter tabellen</p> <p>c) I samsvar med intensjonen, men bør tydeliggjøres i kap. 7.2.8.</p>
<p>6. Statnett</p>	<p>Påpeker sitt ansvar for drift av transmisjonsnettledninger og transformasjonsstasjoner i det norske kraftsystemet. Dette berører planområdet</p>	<p>Tas til orientering.</p>

	<p>på Hardangervidda (vist i kartvedlegg). Statnett presiserer at det må tas hensyn til de anlegg som må driftes.</p> <p>Ønsker at deres oppgaver formidles til besøkende i fjellet for å unngå negative assosiasjoner. Bidrar gjerne med koordinatfestede data til kart. Men tror dette kanskje er mest aktuelt i forbindelse med besøksstrategien.</p>	
7. Direktoratet for mineralforvaltning	<p>Med bakgrunn i soneendringer påpekes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kobberforekomst i Rennedalen i Hol. Dette området foreslås endret fra Fjell og annen utmark til Stølsdal. Ingen kjennskap til interesser til denne. • grusforekomst ved Briskeroe og Bitdalsdammen. Tidligere noe uttak, men ikke de siste årene. Området er foreslått endret fra Fjell og fjordbygd til Nasjonalt villreinområde. <p>Ber om at konsekvenser av endret sone vurderes.</p>	<p>Endringen i Rennedalen er en endring til en mindre streng sone.</p> <p>Arealer ved Bitdalsdammen er foreslått omdefinert til Nasjonalt villreinområde med strengere retningslinjer. Å åpne et grustak her kan bli vanskeligere enn med nåværende status.</p> <p>Merknadene tar til orientering.</p>
8. Riksantikvaren	<p>Foreslår to tillegg, ett i retningslinjene og et i handlingsprogrammet, som begge understreker kulturhistorien.</p> <p>§2.5, avsnitt om kommunale sti- og løypeplaner, suppleres med: <i>De berørte stiene og slepenes historiske bruk og tilliggende kulturminneverdier skal vektlegges i prosessen.</i></p> <p>I handlingsprogrammets kap 7.2.8. om felles sti- og løypeplan, foreslås setning om Nordmannslepene som historisk sti erstattet med <i>Kartfesting og formidling av de historiske slepene over Hardangervidda bør inngå i en helhetlig sti- og løypeplan, og det bør tas stilling til om en av disse slepene på sikt kan få status som Historisk vandrerute.</i></p>	<p>Dette er aktuell problemstilling og er allerede omtalt i handlingsprogrammet.</p> <p>Vi anbefaler å supplere retningslinjene med en litt nedtonet versjon av Riksantikvarens forslag. Ordet «vektlegges» foreslås erstattet med «vurderes».</p> <p>Omtalen i handlingsprogrammet er etter vår vurdering dekkende, og foreslås ikke endret.</p>
9. Fylkesmannen i Oslo og Viken	Innledningsvis siteres ingressen i brevet:	
10. Fylkesmannen i Vestfold og Telemark	<p><i>Fylkesmennene i Vestland, Vestfold og Telemark og Oslo og Viken har i arbeidet med høringen av planforslaget utarbeidet likelydende høringsuttalelser for alle tre embetene. Hardangervidda har den største villreinbestanden i Norge. De største utfordringene for villreinen er menneskelig påvirkning gjennom arealinngrep og ferdsel. Det er i forslag til regional plan foreslått flere tiltak for å ivareta hensynet til villreinen.</i></p>	
11. Fylkesmannen i Vestland		

	<p><i>Det er også foreslått endringer som, etter våre faglige vurderinger, kan ha negativ effekt for villreinen på Hardangervidda. Fylkesmennene vil med denne høringsuttalelsen fremme vesentlig innvending til alternativene B og C i retningslinjen § 2.4 - Veien over Imingfjell. Videre vil vi sterkt anbefale at alternativ B i § 2.9 og alternativ A i § 3.1.</i></p> <p>Fylkesmennene innleder med noen grunnleggende kommentarer om viktigheten av helhetlig forvaltning av villreinområdene og å unngå bit-for-bit-utbygging. Likedan trekkes virkning av klimaendringene, og viktigheten av å ivareta truet natur og økosystemer fram.</p> <p>Konkrete innspill:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Med bakgrunn i NVS' kartlegging av endret arealbruk etter 2008 (NVS-notat 7/2018) anbefales at flere av de registrerte arealene innarbeides som nasjonalt villreinområde.2. Imingfjellveien, retningslinje 2.4: Mener alternativ A med vinterstenging fra bom til bom er det eneste akseptable. Varsler at de vil ha vil ha vesentlig innvending til planen dersom B eller C blir valgt.3. Gjerder i utmark, retningslinje 2.9: Anbefaler sterkt at nåværende retningslinje, dvs. alternativ B, videreføres. Dette er i samsvar med bestemmelsene for verneområdene på Hardangervidda.4. Turisthytter, retningslinje 3.1:<ol style="list-style-type: none">a. Anbefaler alternativ A (med tre kulepunkt og ingen økning av antall senger).b. Dersom alternativ B (mulighet for forsiktige utvidelser) velges, bør det suppleres med kulepunkt 1 og 2.c. Anbefaler å tilføre et kulepunkt som gir mulighet for å flytte turisthytter av villreinhensyn.5. Stølsdaler, retningslinje 3.3: er kritisk til at det gis føringer for fritidsbebyggelse i en regional plan for villrein. Sier de har erfart slike rammer ofte strekkes langt.	<ol style="list-style-type: none">1. Av de 38 områdene som hadde gps-posisjoner utenfor nasjonalt villreinområde fremhevet NVS 13 som høyest prioritert. 8 av disse er i regional plan foreslått innlemmet i nasjonalt villreinområde. Disse ble prioritert med bakgrunn i lokale vurderinger. Å ta med flere nå etter høringen vil kreve fornyet høring. Vi anbefaler ikke endringer her.2. Se omtale etter tabellen.3. Se omtale etter tabellen.4. Se samlet omtale etter tabellen.5. Denne planen skal ivareta villrein, men også lokal samfunnsutvikling og friluftsliv (jf. målsettingene). Denne arealsonen er en videreføring fra forrige plan med intensjonen å gi muligheter for noe forsiktig utvikling. Videre detaljer vil bli avklart i kommunale planer. Det anbefales at denne sonen videreføres slik den er.
--	---	--

	<p>6. Villreintrekk:</p> <ul style="list-style-type: none">a. Er sterkt kritisk til at villreintrekk er vist som piler og ikke poligoner som i gjeldende regionale plan.b. Anbefaler at pågående arbeid med oppdatering av kunnskapsgrunnlaget for villreinsens trekk mønster innarbeides i plankartet og at det gis retningslinjer for dette.c. Retningslinjene bør sikre at (i villreintrekket)<ul style="list-style-type: none">i. Byggetiltak ikke godkjennesii. Ikke tillate aktiviteter som forstyrrer når reinen trekkeriii. Ivareta reinen ved endringer (knyttet til utvidelser, opprusting, åpningstider osv.) knyttet til eksisterende veianlegg <p>Bemerket at de forbeholder seg retten til å påklage eller fremme innsigelser til tiltak i konflikt med villreintrekk.</p> <p>7. Fylkesmannen Vestland bemerker:</p> <ul style="list-style-type: none">a. Sysendalen – ber om at departementets vedtak følges opp.b. Valldalen – fraråder å endre Valldalen til stølsdalc. Reinsnosvatnet – anbefaler at grensen for Fjell og fjordbygd tilpasses vassdraget og følger Austdølo. <p>8. Fylkesmannen i Oslo og Viken bemerker: at det med fordel kunne vært med større områder ved Vegglijfjell.</p> <p>9. Fylkesmannen i Vestfold og Telemark bemerker at de savner hensynssoner for trekkveier, men har ellers ingen vesentlige innvendinger.</p>	<p>6.</p> <ul style="list-style-type: none">a. Piler er brukt for å tilpasse planen nasjonal standard som departementet oppfordrer oss til å bruke. Vi anbefaler å bruke piler, men supplere retningslinjens §4.2 med en henvisning til Miljødirektoratets kartbase, der trekkveiene er vist mer i detalj og der oppdateringer vil skje. Formuleringen foreslås noe forenklet. Kanskje pilene på kartet kan forstørres noe.b. Kunnskap om trekk mønster skal oppdateres som ledd i implementering av den kommende kvalitetsnormen. Dette foreligger per nå ikke, og er et stykke fram i tid. Se også kommentar i punktet ovenfor.c. Disse hensynene er søkt ivaretatt med §2.10 og §4.1, men ikke så konkret som dette forslaget. En slik konkretisering kan medføre ny høring. Vi anbefaler ingen endring. <p>7.</p> <ul style="list-style-type: none">a. Se egen omtale etter tabellen.b. Se egen vurdering etter tabellenc. Vi anbefaler her ingen endring. Kommunen må avklare detaljer her i sin kommuneplanlegging. <p>8. Tas til orientering</p> <p>9. Tas til orientering.</p>
--	--	---

<p>12. Norsk villreinsenter</p>	<p>Foreslår at det i handlingsprogrammet innarbeides et delprosjekt med søkelys på fremtidige effekter av klimaendringer i villreinens leveområder på Hardangervidda. Det foreligger omfattende datasett (tidsserier) om villrein som kan kobles sammen framskrivninger av klimaendringer. Anbefaler at ledende forskningsmiljøer innen både villrein og klima involveres.</p>	<p>Dette er et spennende forslag som anbefales fulgt opp. Se nytt avsnitt i rapporten kap. 7.2.12.</p>
<p>13. Villreinnemnda for Hardangervidda-området</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. mener at det pågående høringsarbeidet er viktig og at villreinens interesser bør vektlegges i større grad enn de foreslåtte endringene. Villreinnemnda stiller seg bak forslaget om å inkludere flere arealer i Tinn og Vinje i nasjonalt villreinområde og ber samtidig om at ytterligere områder som er fremhevet av NVS Notat 7/2018 også innlemmes i villreinområdet. 2. mener det er viktig at punktene i Handlingsprogrammet blir fulgt godt opp, spesielt punkt 7.2.7 Fokusområder og punkt 7.2.8 Felles sti- og løypeplan. 3. ønsker tydeligere regulering av nye bruksformer som kiting, hundekøyring, mm, - spesielt med fokus aktiviteter der brukerne har stor mobilitet og som dermed har stort potensiale for å ha negative effekter på villreinen.» 4. foreslår også at det blir tatt inn i Handlingsprogrammet en informasjonskampanje for å hindre smittespredning av ulike sykdommer, krypdyr, m.m. til Hardangervidda. 5. støtter alternativ A i veien over Imingfjell (§2.4) 6. støtter alternativ B om Gjerder i utmark (§2.9) 7. støtter alternativ A i Turisthytter i nasjonalt villreinområde (§3.1). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Planen skal ivareta både villrein og lokalsamfunn. Etter dialog med de berørte kommunene som gjorde lokale vurderinger, ble noen viktige områdene tatt med, andre utelatt med bakgrunn i lokale ønsker. Vi fraråder endringer nå. 2. Tas til orientering 3. Tas til orientering. Dette blir del av handlingsplanens sti- og løypeplanprosjekt. 4. Dette anbefales fulgt opp som del av besøksstrategien, kap. 7.2.10 og innarbeidet med en noe revidert ordlyd. 5. Se egen omtale etter tabellen 6. Se egen omtale etter tabellen 7. Se egen omtale etter tabellen
<p>14. Hol kommune</p>	<p>Støtter høringsforslaget med følgende kommentarer:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. er enig i de foreslåtte grensejusteringene i Hol. Presiserer at de også er enig i at det ikke gjøres endringer innerst i Seterdalen. 2. mener det må være mulig med modernisering og forsiktig utvikling av turisthyttene (§3.1, alternativ B) 3. presiserer at sauegjerder må kunne settes opp, men fremhever noen momenter. 4. understreker viktigheten av vinteråpen Rv7 og at arbeidet med miljøtunneler og høyfjellsprofiler må videreføres. 5. støtter vinteråpen vei over Imingfjell 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tas til orientering. 2. Se egen omtale etter tabellen 3. Momentene er i samsvar med Øvre Numedal Fjellstyres innspill (39). Forstår dette som et nytt forslag. Se ellers egen omtale etter tabellen. 4. Tas til orientering. 5. Se egen omtale etter tabellen

	<p>6. ser positivt på felles sti- og løypeplan, men understreker at kiting er viktig næring i Hol. Ber om at det legges vekt på slik aktivitet kan foregå i tid og områder der det ikke er i konflikt med villrein.</p> <p>7. påpeker at det er aktuelt å ruste opp Ustekveikja kraftverk med dam i Tungavatn. Forutsetter at dette ikke vil være i strid med planen.</p>	<p>6. dette hensynet bør presiseres i handlingsplanens pkt. 7.2.8</p> <p>7. Tas til orientering.</p>
15. Nore og Uvdal kommune	<p>Har følgende merknader til høringen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. støtter at det åpnes for et 4-årig prøveprosjekt med vinteråpen vei over Imingfjell fra og med 2019/2020 (§2.4 alt. C) 2. støtter alternativ A i §2.9 (noe utvidede rammer for gjerding) 3. støtter alternativ A i §3.1. (antall senger skal ikke økes) 	Se egen omtale av hvert av disse punktene etter tabellen.
16. Rollag kommune	<p>Uttaler at rullering av regional plan for Hardangervidda 2019 – 2035 er godt gjennomarbeida, og spiller inn følgende presiseringer:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Veg:</u> Ny vegtunnel mellom Rollag og Tinn kommuner ved Killingskaret, er en svært viktig vegforbindelse mellom Tinn og Numedal. Sammenligna med de tre høringsalternativa som foreligger for Imingfjellvegen Fv 755/Fv 124, vil tunnelen ved Killingskaret gi en stabil, varig og rimelig vegforbindelse mellom Tinn og Numedal. Dette vil være en driftssikker helårsveg uten perioder med stengning på grunn villrein/uvær. Tinn og store deler av Numedal vil bli en felles bo og arbeids-region med denne løsningen. 2. <u>Gjerder i utmark:</u> Rollag kommune finner alternativ A som eneste alternativ for gjerder i utmark. 3. <u>Friluftsliv og begrensning av ferdsel:</u> Det er svært viktig at regional plan ser på mulighetene for å begrense ferdsel i sårbare områder. Punktet om begrensning er viktig og burde kanskje være enda tydeligere med henstilling til kommunene om å se på mulighetene for begrensning i enkelte perioder av året. 4. <u>Turisthytter:</u> Økning av antallet sengeplasser bør vurderes i hvert enkelt tilfelle og med hovedfokus på å legge turistr trafikken utenom sentralvidda. Retningslinjene i regional plan bør legge opp til føringer for hvor det er mest hensiktsmessig å 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Se egen omtale etter tabellen 2. Se egen omtale etter tabellen 3. Dette blir en viktig del av handlingsplanprosjektet felles sti og løypeplan (kap. 7.2.8) 4. Se egen omtale av turisthytter etter tabellen.

	tillate økt antall sengeplasser, basert på ny forskning om villreinens trekkmonster og behov.	
17. Tinn kommune	<p>Formannskapet i Tinn kommune sluttet seg til seg til planforslaget med følgende alternativer, merknader og presiseringer:</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Justering av grense for nasjonalt villreinområde:</u> Grensen for nasjonalt villreinområde justeres og fastsettes slik det går fram av planforslaget, men Småroihyttene skal tas ut av nasjonalt villreinområde. <u>Retningslinje pkt. 2.3 om utmarksnæringer:</u> Understreker at utmarksnæringer som utleie av jakt- og fisk med tilhørende driftshusvære har lange tradisjoner og gir viktige inntekter for grunneiere og lokalsamfunna generelt. Kommunene vil følge opp mulighetene for bruk av dispensasjoner og utarbeide gode retningslinjer for vurdering av dispensasjonssaker kommende kommuneplanrevisjon. <u>Retningslinje pkt. 2.4 om vei</u> støtter alternativ C med prøveprosjekt med vinteråpen vei over Imingfjell. <u>Retningslinje pkt 2.9. Gjerder i utmark</u> Støtter alternativ B <i>Gjerder i utmark som kan være til hinder for villreinens ferdsel, tillates ikke.</i> <u>Retningslinjene pkt 2.9 Turisthytter:</u> Støtter alternativ B: <i>Etablerte turisthytter kan moderniseres og forsiktig utvides når dette er nødvendig for videre drift.....</i> <u>Handlingsplanens prosjekt om fokusområder:</u> Poengterer at dette er komplekse problemstillinger som krever god forankring mellom alle parter med interesser i området. 	<ol style="list-style-type: none"> Se omtale under innspill 41. Tas til orientering. 4 og 5: Se egne omtaler etter tabellen. <p>6. Viktig poeng som bør tydeliggjøres i kap. 7.2.7.</p>
18. Vinje kommune	<p>Slutter seg til planforslaget med følgende valg av alternativ samt andre merknader og presiseringer.</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Revidert plankart:</u> Vinje kommune forventer at plankart for Heiplanen vil følge de same reglene for tegning ved rullering. <u>Justering av grense for nasjonalt villreinområde:</u> <i>«Med atterhald om at nasjonalt villreinområde får same grense som</i> 	<ol style="list-style-type: none"> Plankartet følger nå så langt praktisk mulig nasjonale tegneregler. Hva de gjør i Heiplanen, er utenfor vårt ansvar. En samordning med valdgrensene synes fornuftig. Men regional plan beslutter ikke noe om valdgrensener.

	<p><i>valdgrensa, går Vinje kommune inn for at denne blir justert, men etter ny gjennomgang og eventuell synfaring med grunneigarane.»</i></p> <p>3. <u>Retningslinjene 2.3 om utmarks næringer:</u> Understreker at utmarks næringer som utleie av jakt- og fisk med tilhørende driftshusvære har lange tradisjoner og gir viktige inntekter for grunneiere og lokalsamfunna generelt. Kommunene vil følge opp mulighetene for bruk av dispensasjoner og utarbeide gode retningslinjer for vurdering av dispensasjonssaker i samarbeid med nabokommunene.</p> <p>4. <u>Retningslinje 2.4 om veier:</u> Kommune held fast ved tidligere vedtak om at veien bør være vinterstengt.</p> <p>5. <u>Retningslinjene 2.9 om gjerder i utmark:</u> Støtter alternativ B <i>Gjerder i utmark som kan være til hinder for villreinens ferdsel, tillates ikke.</i></p> <p>6. <u>Retningslinje 3.1 om turisthytter:</u> Vinje kommune støtter alternativ A; men med tillegget: <i>«Der turisthyttene ligg nær grensa til nasjonalt villreinområde skal ein krevje ei konsekvensutgreiing med tanke på villrein før ein handsamar søknadar om restaurering, nybygg eller auka kapasitet.»</i></p> <p>7. <u>Handlingsplanen:</u> Påpeker at oppfølging av prosjektene Villrein og ferdsel (kap 7.2.5), Fokusområder (kap. 7.2.7) og Felles sti og løypeplan (kap. 7.2.8) er viktige og langsiktige arbeidsoppgaver med mange komplekse problemstillinger. God forankring mellom partene som har interesser i disse områdene er viktig.</p>	<p>3. Tas til orientering</p> <p>4, 5: Se egen omtale etter tabellen</p> <p>6. Denne retningslinjen gjelder innenfor nasjonalt villreinområde. Dette tillegget er rettet mot hytter rett utenfor, og kan derfor ikke anbefales. Det hensynet som her ønskes ivaretatt, er forsøkt fanget opp i §2.10.</p> <p>7. Dette er i samsvar med Tinns påpeking knyttet til Fokusområder. Vi anbefaler at samarbeid med alle understrekes i prosjektene 7.2.7 og 7.2.8.</p>
<p>19. Odda kommune</p>	<p>1. Foreslår at grensa for Nasjonalt villreinområde følger forvaltningsområdet for villrein og dermed 900 moh for hele Odda kommune.</p> <p>2. Støtter følgende foreslått endringer i arealsonene i Odda kommune:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hildalsdalen Området rundt Reinsnosvatnet Løyningsdalen Austdalen i Røldal <p>3. Heile Valldalen blir Stølsdal opp til 900 moh. Går videre inn for at det ved observasjon av kalving i Valldalen, skal Valldalsvegen straks bli stengt inntil kalvingsperioden er over.</p>	<p>1. Dette vil gi en del endringer, som vil måtte høres. En slik endring frarådes.</p> <p>2. Tas til orientering.</p> <p>3. Valldalen: se egen omtale etter tabellen</p> <p>4. Det anbefales at eventuelle behov for sikringsbuer løses gjennom dispensasjoner, og</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Støtter at det ikke blir åpnet for bygging av stor turisthytte i området mellom Topp og Trolltunga, men at det er OK med sikringsbuer i området. Det må ikke etableres nye stier fra Trolltunga og videre innover på Hardangervidda. 5. Retningslinje 3.1. om turisthytter: Støtter alternativ B med mulighet for økt modernisering og forsiktig utvidelse 6. Støtter at turisthytter kan flyttes til områder som er til mindre belastning for villreinen i samarbeid mellom grunneiere og turistforening. 7. Ønsker at det blir åpnet for tilrettelegging for enkelt friluftsliv med tilsvarende overnattingsmulighet ved Orravatna på strekinga Skjeggedal – Orravatna– Reinsnos. Viser til at dette er i samsvar med konsekvensutredningen for planarbeidet, samt økt behov for allmenn bruk etter at Statnett stengte hytta ved Kvanntjørn og grunneierne sa opp avtale med Odda kommune om Mosdalsbua. 8. Siste punkt i uttalelsen er : «Odda kommunestyre er innforstått med at den regionale planen sine vedtak og føringar skal implementerast i kommunen sine arealplanar og vil søka å utarbeida sti- og løypeplanar som forhold seg til dei overordna grepa som vert vedtekene.» 	<p>ikke en generell endring av planen. Spørsmål knyttet til stier fra Trolltunga må løses i felles sti- og løypeplan (handlingsplanprosjekt)</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Se egen omtale etter tabellen. 6. mulighet for flytting av turisthytter er et viktig poeng som flere har tatt opp. Dette bør innarbeides i §3.1. 7. Å generelt åpne for enkle turisthytter, kan utløse mange ønsker om turisthytter. Dersom dette blir aktuelt, anbefales det at dette spørsmålet løses gjennom en dispensasjonssak hvor konsekvenser for villrein er særlig vurdert. 8. Tas til orientering. Men positivt med denne presiseringen, da dette er svært viktig.
<p>20. Ullensvang herad</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Understreker at det pågående høringsarbeidet er viktig og at villreinen må vektlegges i størst mulig grad. Derfor positivt at soneinndelingen endres for å gi reinen bedre vern. 2. Ser handlingsplanpunktene som viktig, særlig punkt om fokusområder og felles sti- og løypeplan. 3. Støtter planens forslag til endring i soneinndeling i Odda og Ullensvang 4. For retningslinje-punktene med alternativer støtter de følgende: <ol style="list-style-type: none"> a. Alternativ A i vegen over Imingfjell (§2.4). b. Alternativ B om gjerder i utmark (§2.9). c. Alternativ A i turisthytter i nasjonalt villreinområde (§3.1). 5. Grensen for nasjonalt villreinområde foreslås å følge 900 moh. 	<p>Punktene 1-3 tas til orientering.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Se egen omtale av disse punktene etter tabellen. 5. Se omtale i pkt. 1 under Odda kommune.
<p>21. Eidfjord kommune</p>	<p><i>Eidfjord kommunestyre uttaler (vår nummerering):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kommunen meiner det er viktig at sonegrensene skal vera så riktige som mogleg der desse omfattar regulerte område eller område avsett til</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Så lenge dette bare er tilpasninger til vedtatte planer, og ikke gir innholdsmessige endringer, anbefales dette gjennomført. Foreslås fulgt

	<p><i>utbygging i kommuneplan. Kommunen tilrår sonegrensene justert for følgende område;</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>Godkjent utviding av areal til alpinanlegg mot Grytehora</i> <i>Øvste delen av reguleringsplanen for Tvennlia</i> <i>Sysendammen</i> <i>Reguleringsplan for Høl</i> <ol style="list-style-type: none"> <i>Intensjon med alpinanlegg vist i kommunedelplan for Sysendalen må takast inn og sikrast i regional plan. Kommunen meiner det er eit poeng å handtera denne typen areal likt i regional plan.</i> <i>Kommunen meiner alt. B i pkt. 3.1 Turisthytter, er formulering som bør brukast sett i ljøs av vernereglane si formulering. Viser til innspel frå Hyttingen og støttar dette.</i> <i>Ynskjer vedlagt område i Simadal Sameiga får endra status frå stølsdal til utbyggingsområde.</i> <i>Ein forventar at i medhold av pkt. 1.4 "skal implementerast med lokalt skjøn som ivaretek planen sin intensjon" vert fylgt opp i praksis av alle myndigheiter.</i> 	<p>opp administrativt i samarbeid mellom kommuneplanlegger og prosjektleder</p> <ol style="list-style-type: none"> Se egen omtale etter tabellen, knyttet til KMD's beslutning Se egen omtale etter tabellen. Dette ble drøftet tidlig i prosessen, med konklusjonen at Stølsdal dekket det ønsket grunneierne hadde. Endringsforslaget er ikke veldig omfattende, men det burde evt. vært hørt. Endringen anbefales ikke, også med bakgrunn i økende press på nasjonalt villreinområde pga. stor utbygging i Sysendalen. Tas til orientering.
<p>22. Ulvik herad</p>	<p>Støtter revidert forslag til plan. Der det er gitt flere alternativer anbefaler Ulvik herad følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> fraråder å åpne for midlertidig prøveprosjekt med vinterbrøyting over Imingfjell (§2.4) med hensyn til gjerder i utmark anbefales alternativ A som gir litt videre rammer (§2.9). 	<p>Se egen omtale av disse punktene etter tabellen.</p>
<p>23. Kongsbergregionen</p>	<ol style="list-style-type: none"> Er svært positive til at man åpner for prøveprosjekt med vinterbrøytet vei over Imingfjell. Påpeker at dette ikke er i konflikt med eventuell ny vei ved Killingskaret mellom Rollag og Tinn. Ber om at grensene justeres slik at byggeområde ved Småroi går ut av Nasjonalt villreinområde. Anbefaler mulighet for forsiktig utvidelse av turisthytter. Understreker viktigheten av strenge regler for gjerding, og mener begge alternativ er restriktive. 	<ol style="list-style-type: none"> Se egen omtale etter tabellen. Se omtale i innspill 41. Se egen omtale etter tabellen. Tas til orientering.

<p>24. Hyttingen Hardangervidda</p>	<p>Mener enkelte retningslinjer i regional plan er strengere enn verneforskriften, og spør om dette er tiltenkt.</p> <p>Mht. turisthytter anbefales alternativ B, dvs. at gjeldende retningslinjer videreføres. Påpeker at driverne har behov for litt fleksibilitet. Påpeker også at den retningslinjen vil være i samsvar med verneforskriften.</p>	<p>Ifølge Fylkesmannen er verneforskriften mht. utvidelser av turisthytter i nasjonalparken også restriktiv.</p> <p>Se samlet omtale av punkt om turisthytter.</p>
<p>25. Hardangervidda grunneigarsamskipnad (HG)</p>	<p>Understreker viktigheten av Valldalen som en Stølsdal, og ikke Nasjonalt villreinområde. Mener dalen har stor næringsverdi og at den er marginal for villreinen. Mener 900 moh. er en praktisk høydegrense.</p> <p>Presiserer at de er enig med Vinje HG sin uttalelse.</p> <p>I et innspill fra HG 08.01.2019 tok de opp spørsmålet om harmonisering av tellende areal og regional plan/nasjonalt villreinområde. De ber om at Villreinnemnda holdes orientert om eventuelle endringer i Nasjonalt villreinområde.</p>	<p>Valldalen omtales i eget punkt etter tabellen. Men for ordens skyld presiseres at høringsforslaget innebærer innføring av Stølsdal på Valldalens vestsida på bekostning av Nasjonalt villreinområde.</p> <p>Dette er ikke kommet som innspill i høringen, men nevnes her likevel. Samordning synes fornuftig, men er utenfor regional plans arbeidsområde. Villreinnemnda er involvert i både styringsgruppe og administrativ gruppe, og er slik sett godt orientert.</p>
<p>26. Hordaland bondelag</p>	<p>Støtter Odda/Røldals Bondelag merknader. Odda/Røldal Bondelag bemerker følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. er enig i endringene knyttet til Austdalen, Løyningsdalen, område ved Reinsnosvatnet og Hildalen. 2. foreslår at <ol style="list-style-type: none"> a. hele Valldalen opp til 900 moh blir Stølsdal b. område ved Tjørna og Grøndalen blir Stølsdal opp til 1000 moh c. Stølsområdet i Terjebudalen blir stølsområde opp til 1000 moh. 	<p>Pkt. 1 tas orientering.</p> <p>Valldalen se egen omtale.</p> <p>Tjørna, Grøndalen og Terjebudalen ligger i Nasjonalt villreinområde. Det er samme rammer for tradisjonell landbruksdrift i denne sonen som i Stølsdalen og kommuneplanens Inf-områder. Men mulighetene for ny fritidsbebyggelse og annen type næringsutvikling er mer begrenset i denne sonen. Villreintrekk mellom Hardangervidda og Setesdal går gjennom Terjebudalen. En endring her må eventuelt ut på høring. Endring frarådes.</p>
<p>27. Forum for natur og friluftsliv Buskerud (FNF)</p>	<p>Etterspør bedre beskrivelse av medvirkningsmulighetene. De mener organisasjoner bør involveres fra første øyeblikk. Mener DNT burde involveres på lik linje med Norsk villreinsenter.</p>	<p>Vi mener vi har gjort det som formelt sett kreves, men det kan aldri bli for mye medvirkning. FNF og andre organisasjoner er tilskrevet ved høring av</p>

		<p>både planprogram og høring av plan. Norsk villreinsenter er et statlig organ med en helt særskilt rolle. DNT må behandles som andre organisasjoner og private aktører i dette planarbeidet.</p> <p>DNT og andre organisasjoner vil bli involvert i handlingsplanprosjekter.</p>
28. Forum for natur og friluftsliv Hordaland (FNF)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Drøfter og problematiserer den beslutningen KMD tok da de tillot utbygging av Eidfjord Resort i nasjonalt villreinområde. Understreker at departementet forventer at regional plan vurderer erstatningsarealer. 2. Understreker viktigheten av å beholde Isdalen som Stølsdal, og ikke Utbyggingssone (jf. høringsutgaven). Påpeker bl.a. viktige ornitologiske verdier i området. 3. Støtter ny §2.10 om villreinhensyn 4. Foreslår at §2.6 om vassdragsforvaltning og energiproduksjon utvides til også å gjelde Fjell og annen utmark, Stølsdaler og Fjell og fjordbygder. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Se egen omtale om dette etter tabellen. 2 og 3 tas til orientering. 4. Dette har vært drøftet i prosessen, men konklusjonen så langt har vært at dette er aller viktigst i nasjonale villreinområder.
29. Naturvernforbundet i Telemark	<p>Viser til planens tre overordnede målformuleringer, og understreker at alle mål skal nås uten at det går på bekostning av andre. Med bakgrunn i dette protesterer de på vinterbrøyting over Imingfjell.</p> <p>Ber Hardangerviddarådet endre planen slik at den blir i samsvar med mandat, overordnede mål og kunnskapsgrunnlag.</p>	<p>Se egen omtale av Imingfjellveien etter tabellen.</p>
30. Den norske turistforening	<p>Høringsuttalelsen er skrevet i samarbeid med DNT Oslo og Omegn, DNT Drammen og Omegn, Stavanger Turistforening, Bergen og Hordaland Turlag og DNT Telemark, som alle har hytter og ruter på Hardangervidda.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Etterspør en samlet oversikt over alle planer som gjelder for Hardangervidda med beskrivelse av rettsvirkning og samordning. 2. Mener samordning og samarbeid er så viktig at de foreslår et nytt kulepunkt i 1.1. <i>Sikre god kommunikasjon og fora for samråd.</i> 3. §2.5.1 om Friluftsliv 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vi har forståelse for ønsket og det bør følges opp. Men det faller utenfor dette arbeidet nå. 2. Det menes trolig her kap. 2 (ikke 1.1). Dette er en viktig intensjon. Men målsettingene her er sitert fra gjeldene regionale plan. Et sitat kan ikke endres. Alternativet er å gjennomføre en ny prosess med sikte på forbedringer. Vi anbefaler ikke det nå, men merker oss ønsket om dialog. 3.

	<ul style="list-style-type: none"> a. Ber om at aktuelle turistforeninger inviteres inn i arbeidet med sti- og løypeplaner, og at dette tas inn i retningslinjene. b. Foreslår tillegg i avsnitt om kommunale sti- og løypeplaner: <i>de berørte stiene og slepenes historiske bruk og tilliggende kulturminneverdier skal vektlegges i prosessen</i> c. Stiller spørsmål ved hvordan varslingsrutiner skal løses rent praktisk når de arrangerer fellesturer. Men støtter føringene og vil gjerne involveres i dette. <p>4. Mht. § 2.5.2 påpeker de at de har en egen veileder for hvordan forholde seg til regelverket knyttet til motorisert ferdsel for sine medlemsforeninger.</p> <p>5. §2.6 om vassdragsforvaltning og energiproduksjon støttes. Under Energiproduksjon -vassdrag og vind, andre avsnitt foreslår de å føye «<i>andre større energianlegg</i>» til opplistingen under. Ber også om tydeliggjøring mht. unntak.</p> <p>6. §3.1 om turisthytter Understreke turistforeningenes behov for forutsigbarhet og støtter alternativ B. Sier de er innforstått med at det ikke skal bygges nye turisthytter i nasjonalt villreinområde, med mindre det er aktuelt å flytte hytter av hensyn til villrein. Men det kan være behov for «nødbuer». Ser ikke behov for å utvide sengekapasiteten vesentlig. Men utvidelser kan være nødvendig for å følge opp strengere offentlige krav.</p> <p>7. Handlingsprogrammet</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Ber om en vurdering av om DNT kan delta i Hardangerviddarådet. b. Kap 7.2.7 Fokusområder: ber om å bli involvert fra starten av prosessen c. I kap 7.2.8 Felles sti- og løypeplan foreslås: at <i>Nordmannslepa som historisk sti...</i> strykes og erstattes med: <i>Kartfesting og formidling av de historiske slepene over Hardangervidda bør inngå i en helhetlig sti- og løypeplan, og det bør tas stilling til om en av disse slepene på sikt kan få status som Historisk vandrerute.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> a. Dette er intensjonen. Teksten i handlingsprogrammet (7.2.8) skrives litt om. Det er ikke naturlig å ha dette i retningslinjene. b. Riksantikvaren (8) tar opp det samme. Se omtale der. c. Kommunene vil følge opp dette. <p>4. Tas til orientering</p> <p>5. Godt innspill om supplering som bør følges opp. Eventuelle unntak må vurderes i konkrete saker.</p> <p>6. Se egen omtale etter tabellen.</p> <p>7.</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Hardangerviddarådet består av offentlige aktører og ikke organisasjoner. En slik utvidelse er prinsipielt vanskelig. Derimot bør aktuelle organisasjoner involveres godt i handlingsprogrammets prosjekter. b. Dette er intensjonen. Teksten i handlingsprogrammet (7.2.7) skrives litt om. c. Se omtale under Riksantikvaren (8).
--	--	--

	<p>d. Er godt fornøyd med at det er presisert at de skal involveres i felles sti og løypeplan (s. 39)</p> <p>8. <i>Oppsummert vil DNT understreke at vi ønsker å være en ansvarlig samfunnsaktør på vidda, og vi vil bidra til en bærekraftig villreinforvaltning. Samtidig ønsker vi å opprettholde et sammenhengende hytte- og rutenett. Det viktigste budskapet vårt er at vi ønsker å involveres fra starten av i alle prosesser som berører våre interesser på Hardangervidda. God dialog og jevnlig møteplasser kan løse mye.</i></p>	<p>d. Tas til orientering.</p> <p>8. Tas til orientering.</p>
<p>31. Norges jeger- og fiskerforbund</p>	<p>Felles uttalelse fra NJFF-Telemark, NJFF-Buskerud, NJFF-Hordaland og Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF). Vurderer den regionale planen som et helt nødvendig verktøy for å nå målsettingene om en bærekraftig forvaltning av villreinen i et langsiktig perspektiv.</p> <p>Bemerkter blant annet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Imingfjellveien: Anbefaler at dagens ordning videreføres. 2. E134 over Haukelifjell: påpeker at veiltak her må ivareta villreinen og trekkmuligheter mellom Hardangervidda og Setesdal. 3. Vei til Heng: Anbefaler at veien opp til Heng skal kunne stenges i perioder av hensyn til villrein. 4. Felles sti- og løypeplan: mener dette er et godt og nødvendig tiltak. Understreker viktigheten av dialog, informasjon og tilrettelegging. 5. Støtter nye retningslinjer om vassdragsforvaltning og energiproduksjon (§2.6), naturmangfold (§2.7) og villreinhensyn (§2.10). 6. Om retningslinjer og arealsoner: <ol style="list-style-type: none"> a. understreker viktigheten av at det tas villreinhensyn knyttet opp mot turisthytter og fritidsbygg b. mener endring av Valldalen til Stølsdal vil kunne gi økte aktiviteter og uro for villreinen. c. er skeptisk til endring i Rennedalen og Nystøl, da dette kan gi mer fritidsbebyggelse. d. mener arealendringene ved Heng kan medføre mer turisme innover i fjellet. Veien til Heng bør stenges når det er kalving og vårbeite i området. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Se felles omtale etter tabellen 2. Tas til orientering. 3. Se også pkt. 6d. Denne veien brøytes per i dag ikke om vinteren. Men for å sikre at dette videreføres, anbefaler vi at veien til Heng listes sammen med andre veier som ikke skal åpnes før 1. juni (§2.4). Dette ivaretar også pkt. 6d. <p>4, 5 og 6a. Tas til orientering.</p> <p>6b. Se egen omtale etter tabellen</p> <p>6c. Dette er relativt marginalt og er mer en tilpasning til dagens plansituasjon i området.</p>

	7. Mener fokusområder kan bli en god måte for å finne løsninger.	7. Tas til orientering
32. Gudveig Hagen Røste	Merknaden gjelder areal innerst i Seterdalen i Hol. Grunneier er sterkt uenig i at dette arealet skal defineres som Fjell og annen utmark. Ønsker det som Stølsdal.	Spørsmål om dette området ble nevnt allerede i handlingsprogrammet ved avslutning av gjeldende plan. Området har derfor vært særskilt vurdert i prosessen, jf. planrapporten s. 53 i revidert versjon (s. 51 høringsversjon). Konsekvensen av den ønskede endringen, er større mulighet for utbygging nær villreinens leveområder. Hol kommune har i sin tilbakemelding i høringen uttalt at de støtter høringsutgavens grenser. Anbefaler ingen endring.
33. Asplan viak på vegne av Geilo Holding AS	Ber om at grensen for planområdet ved Vestlia flyttes vestover slik at planområdet innskrenkes. Bakgrunnen for ønsket er å kunne utvikle alpinanlegg innenfor det som nå er definert som Fjell og annen utmark. De viser også til at grensene er grovmasket og at kommunene kan utvise et visst skjønn (jf. retningslinjenes §1.4).	Dette har ikke vært høringstema og kommunen har heller ikke bedt om justering her. Den ønskede endring er sannsynligvis større enn en skjønnsmessig justering. Endring i plankartet frarådes.
34. Ustaoset Vel	<ol style="list-style-type: none"> 1. §2.4 om vei: Støtter formuleringene om at Rv7 ikke skal stenges pga. villrein. De er opptatt av framkommelighet, og mener det må jobbes for å få tunneler. 2. §2.9 om gjerder Støtter alternativ A. Ser positivt på gjerder der sau «etterlater seg mye dritt ved hytter og hus». 3. §3.1 om turisthytter Støtter alternativ B da det er viktig for å kunne utvikle turisthyttene noe. 4. Rennedalen, Nystøldalen og Seterdalen Støtter at disse omdefineres fra Fjell og annen utmark til Stølsdal. 5. Serveringssteder Støtter at nedlagte serveringssteder som Ustetind, Verpestølen, Åkerstølen og Embretstølen kan reetableres. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tas til orientering. 2. Denne kommentaren er knyttet til hyttenære områder. Det avgjøres av kommunene. §2.9 er relatert til utmark og villrein. 3. Se egen omtale etter tabellen. 4. Rennedalen og Nystøldalen er foreslått slik uttalelsen sier. Seterdalen anbefales opprettholdt som Fjell og annen utmark (jf. innspill 31). 5. Ustetind er aktuell problemstilling. Se omtale i innspill 35.

<p>35. Asplan viak på vegne av Ustetindhytta AS</p>	<p>Det har siden 2015 «pågått en prosess for å gjenåpne Ustetind som en bærekraftig turisthytte med sterk miljøprofil til glede for allmennheten. Arkitektkontoret Snøhetta er engasjert for å bidra i utviklingen av konsept og mulighetsstudie, sammen med bl.a turistforeningen (DNT) og reiselivsorganisasjonen Visit Geilo.» For å få til dette kreves modernisering og utvikling av turisthytta.</p> <p>Innspillet argumenter for viktigheten av å skape dette tilbudet. Mener ferdsel her kan styres gjennom sti- og løypeplaner og andre grep av hensyn til villrein.</p> <p>Ber om at retningslinje alt. B i 3.1 legges til grunn, da denne muliggjør modernisering og utvidelse.</p>	<p>Ustetind ligger i Nasjonalt villreinområde.</p> <p>Det er ikke uten videre opplagt at planene for Ustetind fanges opp av §3.1, alternativ B:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dette har tidligere vært en kafe og ikke et overnattingssted for publikum. Det er altså ikke ei «etablert turisthytte» i dag. • Om rammene «moderniseres og forsiktig utvidelse» er i tråd med Ustetinds planer må kommunen eventuelt ta stilling til. <p>Se ellers omtale av denne retningslinjen etter tabellen.</p>
<p>36. Svein Erik Lund (fra Bergen)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Omtaler skisser til ny Rv7 trasé som går på sydsiden av Ustevann. Mener det er uheldig av mange grunner og håper denne planen vil stoppe det. 2. Mener Ustetindhytta bør få tillatelse til drift og utvikling som turisthytte. Mener det vil være svært positivt for området. 3. Mener rovdyr må tillates og fredes for oppvekst på Hardangervidda. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dette er ikke tema i dette planarbeidet på annen måte enn at Rv7 er plukket ut som viktig fokusområde i handlingsplanprosjekt 7.2.7. I utgangspunktet er da villreinhensyn i Nasjonalt villreinområde hovedfokus. 2. Tas til orientering. 3. Dette har ikke vært tema i planen, og synspunktet tas til orientering.
<p>37. Nils Helge Tufto – Imingfjell turistheim, Geir Prestegården – Uvdal skisenter, Oddvar Nørstebø – utbygger Juvnes i Jønndalen.</p>	<p>Påpeker at planen skulle være en «mulighetenes plan» med balanse mellom bruk og vern.</p> <p>Etterspør mer fleksibilitet for bruk av Lufsjåtangen og området nordvest for Imingfjell mot Solheimstulen. Ved sein påske og lite snø er det behov for løyper i fjellet.</p> <p>Mener lokale myndigheter må kunne godkjenne dette når det ikke er villrein i området. Varslingsrutiner kan være en del av dette. Likedan må Statens Naturoppsyn ha en rolle mht. å bekrefte at reinen har trukket ut av området.</p>	<p>Kommunene mener at alle aktuelle løyper må avklares i sti- og løypeplaner, med et opplegg der løypekjøring opphører hvis det er rein i området. En så fleksibel ordning som her foreslås, blir vanskelig å følge opp på en god måte.</p> <p>Løsning er derfor å ha gode og gjennomarbeidede sti- og løypeplaner der ulike behov og ønsker blir ivaretatt.</p>

<p>38. Geitvassdalen beitelag v/Tone E. Bjørnsrud.</p>	<p>Understreker viktigheten av saueneæringa på Hardangervidda. Ber om «<i>mulighet for å sette opp midlertidige gjerder på naturlige stier som fører ut av vårt beiteområde</i>».</p>	<p>Planens alternativ A og B gir begge mulighet for gjerder når det ikke er til hinder for villreinen. Se mer omtale om gjerder etter tabellen.</p>
<p>39. Øvre Numedal Fjellstyre</p>	<p>I møte 6. juni ble høringsinnspill til regional plan drøftet.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Innspillet har en generell kommentar knyttet til rammer for jakt og fiske, og forvaltning av disse ressursene. Påpeker at stenging av sleper hindrer fiskeuttak, at fiskere og vanlige turgåere har rammer som til dels er i konflikt med viktige villreintrekk, mens villreinjegerne styres sterkt. 2. Om gjerder i utmark (§2.9) foreslås primært ny ordlyd: <i>Sauegjerder kan etter nærmere vurdering oppføres når det er avgjørende for å drive med beitedyr på en landbruksmessig forsvarlig måte. Momenter av betydning er:</i> <ol style="list-style-type: none"> 1.) <i>Har gjerdene over lang tid vist seg både å være til stor nytte og til liten hinder for villrein</i> 2.) <i>Er forholdene slik at det er helt nødvendig å ha interne oppsamlingsplasser ved sank av sau og avstanden til endelig oppsamlingsplass er over 15 km.</i> 3.) <i>Elektrisk gjerde skal foretrekkes når det er kort avstand til vei, kortgjerding og grei bunn og slik at frakting av materiell kan foregå effektivt.</i> <p><i>Subsidiært må pkt. 2.9.alternativ A bli benyttet.</i></p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tas til orientering 2. Se egen omtale etter tabellen.

<p>40. Uvdal vestfjell setersameie v/Hans Wilhelm Ro</p>	<p>Påpeker innledningsvis at den regionale planen skulle være «mulighetenes plan» med balanse mellom bruk og vern. Han understreker behovet for differensiert arealforvaltning.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Foreslår at bruken av Lufsjåtangen gjøres mer fleksibel slik at bruken tilpasses villreinens behov for beite. Mener et likt regelverk for stier og løyper på hele Vidda er en dårlig løsning. 2. Med utgangspunkt i fleksibilitet støtter han prøveordning for vinterbrøyting over Imingfjell. 3. Ferdelsårer for lettere traktorer og ATVer er i ferd med å gro igjen pga. mindre bruk. Mener det er viktig å opprettholde disse. 4. Gjerder i utmark må kunne settes etter behov for å holde dyr under kontroll, forutsatt at det ikke hindrer villreintrekket. <p>Understreker viktigheten av fleksibilitet.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Se kommentar i innspill 37 2. Se samlet omtale etter tabellen 3. Regional plan gir noen overordnede føringer i §2.5.2. Men det er kommunene som styrer motorferdselen etter lov om motorisert ferdsel i utmark. 4. Se samlet omtale etter tabellen
<p>41. Tessungdalen Utvikling og Småroi Hyttelag</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mener at av hovedmålene er kun målet knyttet til villrein oppnådd. De andre målene (knyttet til lokalsamfunn og friluftsliv) er fraværende. Mener villreinhensyn er blitt ytterligere forsterket i rulleringen. 2. Småroi hyttefelt: «<i>Vi henstiller til at Småroihyttene med adkomstvei trekkes ut av nasjonalt villreinområde i tråd med retningslinjene på linje med hytteområdet nord for Sønstevann, og andre hytteområder som er trukket ut.</i>» Påpeker at det er 41 hytter og ei fjellstue innenfor reguleringsplan, samt 25 hytter utenfor. Viser også til at Hardangerviddarådet i sitt møte 10.01.2019 ba om at områder som utilsiktet hadde kommet innenfor Nasjonalt villreinområde, skulle meldes inn. 3. §2.4 om vei: <ol style="list-style-type: none"> a. Ønsker alternativ C med 4-årig prøveprosjekt med vinteråpen vei. b. Foreslår dessuten at begrepet «<i>mye rein</i>» erstatter «<i>rein</i>» (kulepunkt 4). c. Lister en rekke fordeler ved vinteråpen vei og mener et prøveprosjekt vi gi svarene på det det er uenighet om. d. Har ingen motforestilling mot vei og skitunnel under Killingskardet, men påpeker at dette er langt fram i tid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tas til orientering 2. Det er en del bebyggelse innenfor Nasjonalt villreinområde andre steder også, men kanskje ikke så mye som her. Hyttetettheten her er, ifølge NVS, ikke så stor at området av den grunn bør tas ut. Vi har forståelse for ønsket om å ta Småroi ut av Nasjonalt villreinområde. Men pga. villreintrekket gjennom dette området, anbefaler vi likevel å opprettholde Nasjonalt villreinområde.. Eksisterende hytter kan utvikles innenfor gjeldende reguleringsplan. Men det er viktig å unngå fremtidig fortetting, betydelig oppgradering og økt bruk i et så sårbart område, noe en omdefinering lett kan medføre. For ordens skyld presiseres at å omdefinere dette området var en lagt større endring enn

	<p>e. Presiserer at alternativ B er dagens praksis som finansieres av Tinn kommune og hytteeierne. Parkeringsplass er anlagt etter pålegg fra Statens vegvesen for ikke å skape problemer for brøytemannskapene.</p> <p>f. Alternativ A kan ikke aksepteres.</p> <p>4. Vedlagt uttalelsen ligger tre skriv om vei og folk og tamreindrift, skrevet av Halvor Lurås.</p>	<p>det Hardangerviddarådet la opp til i sitt møte 10.01.2019 og kunne ikke tas administrativt etter møtet.</p> <p>3. Se egen omtale av vei.</p> <p>4. Tas til orientering</p>
<p>42. Tessungdalen utmarkslag</p>	<p>Mener at planen ikke har innfridd forventningene for både villrein og lokalsamfunn som ble skapt rundt «mulighetenes plan». Ser derfor positivt på rulleringen, og håper å kunne få rettet opp svakheter.</p> <p>Mener høringsutkastet ikke er noen bedring. At villrein fortsatt har stor plass og at andre hensyn er oversett. Kommenterer følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. §2.3 om utmarksnæringer – viktig punkt 2. §2.4 om veier: <ol style="list-style-type: none"> a. Alternativ A er ikke relevant, alternativ B er som i dag. De støtter alternativ C med prøveprosjekt. b. Opprusting av eksisterende sleper er viktig for fornuftig drift av eiendommene. 3. §2.5 om ferdsel: <ol style="list-style-type: none"> a. Imøteser Felles sti- og løypeplan. Er særlig opptatt av «de «moderne» ferdselsformene. b. Poengterer viktigheten av gode og faste rammer for motorisert ferdsel 4. §2.9 om gjerder – viktig å kunne bruke gjerder etter behov. 5. §2.10 om villreinbehov – etterlyser tiltak for å kunne redusere smitte. Mener dette er viktig i en tid da mange forflytter seg langt. 6. Handlingsprogrammets §7.2.11 Villrein fjellet som verdiskaper Ser på dette som svært viktig nå når det tradisjonelle landbruket er nedadgående. 	<p>Innspillet tas til orientering.</p> <p>Mht. konkrete innspill og forslag:</p> <p>2a. Se egen omtale etter tabellen.</p> <p>5. §2.10 er en åpen retningslinje, som gir grunnlag for å avslå tiltak i hele planområdet når dette er nødvendig av hensyn til reinen. Vi ser at formuleringene med eksempler kan virke avgrensende, og foreslår en forenkling av paragrafen der ingen eksempler konkretiseres.</p>

43. Hans E. Gunleiksrud	Mener alternativ C, med prøveordning over Imingfjell er eneste aktuelle alternativ. Påpeker at strekningen ikke gir brøytekanter, at veien har betydning for hele Tinn-samfunnet. Mener også strekningen er så kort at det ikke kan være noe stort økonomisk problem.	Se egen omtale etter tabellen.
44. Hans Øystein og Hilde Husvold	Eiere av et område i Nysetdalen (område 6) som er foreslått endret til Nasjonalt villreinområde. Mener det ikke er gode grunner for dette, da reinen trekker ut og inn i området. Derimot mye brukt av elg. Ber om at grensene forblir som i dag.	Se omtale etter tabellen.
45. Måna utmarkslag	Organiserer ca. 50 grunneiere. Uttaler følgende: 1. Hele Hjordalen, så langt veien går, må endres fra Nasjonalt villreinområde til Fjell og annen utmark 2. Veien i Hjordalen bør kunne åpnes før 1. juni da den er i bruk til næringsdrift. Men er åpen for at den kan stenges om det er villrein i området. 3. Følgende forslag om endring til Nasjonalt villreinområde er ikke ønskelig: a. Område i Hjordalen (område 7) b. Område ved Hanapaliddelitjønn-Grønli (område 8) c. Område ved Napalibekken-Midtlitjønn (område 9) 4. Ser positivt på at reglene for utvidelse av eksisterende hytter er endret.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dette er områder som ble definert som Nasjonalt villreinområde i gjeldende plan fordi det er viktig leveområde. Vi anbefaler at dette ikke endres. 2. Vi fraråder å trekke denne ut, da det er på denne tiden villreinen er i dette området. 3. Se omtale etter tabellen 4. Tas til orientering.
46. Fjellguten skilag i Tessungdalen	Ser temaene som tas opp i planen som relevante og viktige for videre arealforvaltning og tilrettelegging for bygdeutvikling, naturbasert næringsliv og friluftsliv på Hardangervidda. Beskriver sine aktiviteter med stikking og kjøring av skiløyper i Tessungdalen og på Lufsjåtangen. Poengterer at de ønsker å bidra i arbeidet med handlingsprogrammets felles sti- og løypeplan.	Innspillet tas til orientering. Veldig fint at de ønsker å bidra i handlingsplanprosjektet.
47. Ingebjørg Breiva	Grunneier på Møstrond som berøres av forslaget om å endre grensen for nasjonalt villreinområde ved Napalibekken-Midtlitjønn (område 9). Er imot en slik endring.	Se samlet omtale etter tabellen.
48. Viggo Coward	Grunneier som berøres av forslaget om å endre grensen for nasjonalt villreinområde ved Napalibekken-Midtlitjønn (område 9) og Haddeli-Grønli (område 8). Ønsker at eksisterende grenser opprettholdes.	Se samlet omtale etter tabellen.

<p>49. Johan Vaa, leder av Vinje Hardangervidda Grunneigarsamskipnad (HG)</p>	<p>Påpeker at plankartet er for grovmasket til å kunne gi innspill om konkrete forslag om endring av arealsoner. For grunneierne kan 100 meter fra eller til være viktig.</p>	<p>Innspillet er forståelig, det regionale plankart er grovmasket og vanskelig å lese mht detaljer. På bakgrunn av dette innspillet ble det utarbeidet mer detaljerte kart knyttet til endringsforslagene som ble lagt på nett sammen med høringsdokumentene. De er lettere leselig, men fortsatt grovmasket. Derfor er §1.4 om kommunalt skjønn viktig</p>
<p>50. Johan Vaa, leder av Vinje Hardangervidda Grunneigarsamskipnad (HG)</p>	<p>Innspill gjelder forslagene om å utvide nasjonalt villreinområde. Har drøftet forslaget med berørte grunneiere i Vinje og gir en oppsummering av deres meninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Område 9 (Napalibekken-Midtlitjønn) – Grunneier er negativ til endring • Område 10 (Argehovd – Hellegjuv) – Eier av Mogen ønsker den nye grensen trukket noe tilbake. Påpeker urimeligheten i innstramming her når Mogen turisthytte sannsynligvis får tillatelse tiltak som kan øke ferdselen. Eier av Arghovd har ingen merknad. • Område 11 (østre og vestre Skinndalen) – Eier av østre Skinndalen ønsker endringen noe redusert. Eier av vestre Skinndalen har ingen merknad. • Område 12 (Bitdalsdammen – Mogan) – for å samordne seg med «tellende areal», foreslås en utvidelse fram til Bitu. • Område 13 (Haugedokki – Vådalen) - med unntak av Vådalen ingen merknad. I Vådalen bes det om en justering på østsiden av elva. 	<p>Se samlet omtale etter tabellen.</p>
<p>51. Hillborg Romtveit og Trygve K. Vågen</p>	<p>Grunneiere som berøres av forslag til endring av Napalibekken-Midtlitjønn (område 9). Mener dette blir altfor vagt på utydelig kart. Ber om befarig. Godtar ikke grensen så langt ned.</p>	<p>Se samlet omtale etter tabellen.</p>
<p>52. Knut Axel Ugland</p>	<p>Grunneier som berøres av endringsforslag i Skinndalen (område 11). Han er uenig i forslaget. Foreslår er kompromiss der all innmark og opp til ruinene til Lauvhytta skal videreføres som Fjell- og fjordbyggd. Arealene ovenfor Lauvhytta mener han kan inngå i Nasjonalt villreinområde.</p>	<p>Se samlet omtale etter tabellen.</p>
<p>53. Hege Anette Vågen</p>	<p>Eier av Holvik på Møsstrand som er en veiløs gård.</p>	<p>Gården ligger i Stølsdal (ikke Fjell og annen utmark) som har videre rammer enn Fjell og</p>

	<p>Gården ligger i sonen Fjell og annen utmark. Hun ber om at eiendommen overføres til sonen Fjell- og fjordbygd som muliggjør lokal næringsutvikling og å skape en levedyktig arbeidsplass på gården.</p>	<p>annen utmark. Dette området burde vært behandlet som andre gårder rundt Møsvatn. Endringen er ikke stor og vi anbefaler at dette området omdefineres fra Stølsdal til Fjell og fjordbygd.</p>
<p>54. Harald Kvaalen</p>	<p>En uttalelse på vegne av Per Jan Sandven, Ivar S Børve, Lars Børve, Jan Øvregård, Nils Åge Sandal, Torleif Fresvik, Nils Ove Hauge, Lars F Hauge, Reidar Hauge, Gunnar Kvåle, Usmund Tveita, Olav Tveita.</p> <p>Påpeker innledningsvis at planen har forslag som er i strid med målet, å ta vare på villrein. De fremhever:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nytt skianlegg i Sysendalen som Regjeringen har godkjent • Vinteråpen vei over Imingfjell • Definere deler av Valldalen som Stølsdal. <p>Deres hovedinnspill er følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. å ikke endre grensen for Nasjonalt villreinområde i Valldalen. De dokumenter at Hardangerviddareinen fremdeles bruker Valldalen, og påpeker at også Setesdalsreinen bruker området. Å åpne for Stølsdal vil medføre hytter og økt ferdsel inn i fjellet. Dette mener de er svært uheldig. 2. foreslår et nytt punkt som innebærer at det kan bygges nye turisthytter og merkes nye løyper innenfor villreinområdet. Men de forutsetter at dette bare skal skje i bytte mot at eldre hytter og løyper som hindrer reinens bruk av gode sommerbeiter eller hemmer trekk, blir stengt eller fjernet. <p>Dette underbygges med grundig dokumentasjon av tilstanden for Hardangerviddareinen relatert til kvalitetsnormen, ferdselens uheldige virkning på villreinen og behovet for å gjøre sentrale områder på Vidda mer tilgjengelig for reinen.</p>	<p>Dette innspillet er svært grundig og veldokumentert og kan ikke oppsummeres godt her. Vi viser til innspillet for å se selve begrunnelsene.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Se egen omtale av Valldalen etter tabellen. 2. mulighet for å flytte hytter er påpekt av flere og er et godt forslag som anbefales innarbeidet i §3.1. <p>Spørsmål om å flytte stier og løyper blir naturlig del av handlingsplanprosjektet Felles sti- og løypeplan (7.2.8.)</p>
<p>55. Thora Elisabeth Løken</p>	<p>Stiller spørsmål ved og kommenterer</p>	<p>Tas til orientering.</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. om områdene ved Skinnarbu er i riktig sone. Ser noe ulik behandling i henholdsvis Tinn og Vinje. 2. om det kjøpslås mht. utbyggingsmuligheter kommunene eller grunneierne imellom 3. påpeker behov for samordning mot Brattefjell og Vindeggen 4. om det skjer snikutbygging 	
56. Ove Lynghammer	<p>Påpeker at Valldalen alltid har vært en stølsdal og at tidligere var villreingrensen 1000 moh. anbefaler at hele dalen, på begge sider får en grense for Nasjonalt villreinområde på 900 moh. Som både Odda kommune og Ullensvang herad, og mange andre i bygda anbefaler.</p> <p>Er enig i at det noen ganger kommer dyr i dalen om våren, men ikke ofte.</p>	Se samlet omtale.
57. Alf Medhus	<p>Tror alle ønsker at villreinen skal ha gode vilkår i framtida.</p> <p>Støtter Odda kommunes forslag om å legge grensen på Nasjonalt villreinområde på 900 moh, og definere områdene under som Stølsdal.</p> <p>Sier at det tiltaket som virkelig kunne hjelpe villreinen ville være å bygge en lang tunnel, framfor tre korte, på E134.</p>	Se samlet omtale.
58. Heine Eikemo	<p>Mener at dersom vassdragsreguleringen, mot alle grunneieres vilje, ikke hadde skjedd, ville Valldalen i dag vært en av Norges vakreste stølsdaler med aktiv og variert næringsvirksomhet. Og reinen hadde holdt seg i fjellet. Med en slik aktivitet ville det aldri vært aktuelt å kalle dalen Nasjonalt villreinområde.</p> <p>Påpeker at både Odda kommune og Ullensvang herad har flertall for å legge grensen på 900 moh på begge sider av dalen, som er i samsvar med tellende areal.</p> <p>Mener Valldalsvegen må kunne åpnes mellom 1. mai og 1. juni dersom det blir tatt hensyn til villrein.</p>	Se samlet omtale.
59. Bodil Hagen	Er opptatt av den kulturhistoriske verdien som Valldalen har.	Se samlet omtale.

	<p>Det var fast bosetting siden steinalderen og fram til andre verdenskrig. Siden ble det bare stølsdrift. Mye kulturhistorie forsvant med neddemmingen, men det er fortsatt kulturhistoriske verdier i dalen.</p> <p>Minner om at målformuleringene i regional plan peker på mer enn villrein. Mener det er viktig at yngre som skal overta, kan bruke alle ressursene som tilhører gårdene. Status som Nasjonalt villreinområde kan gjøre dette vanskeligere enn om det er Stølsdal. Understreker også at artsmangfoldet som til dels er betinget av beiting.</p> <p>Peker til slutt på at villrein er viktig, men planen bør se helheten med annet artsmangfold også.</p>	
60. Olai Hagen	<p>Etterlyser bedre involvering av grunneierne i planprosessen da første generasjon plan ble utarbeidet.</p> <p>Mange av utfordringene knyttet til bruk av Valldalen skyldes reguleringen. Status som Nasjonalt villreinområde gjør det ikke lettere. Bruk av eiendommene på østsiden av vannet er svært vanskelig.</p> <p>Har vært mye i Valldalen og i fjellet, men har ikke sett villrein i Valldalen.</p> <p>Mener det eneste riktige er å definere Nasjonalt villreinområde ved 900 moh på begge sider av dalen.</p>	Se samlet omtale.
61. Nils Åge Sandal	<p>Understreker at i enden av Valldalen møtes flere daler (Trossovdalen, Middalen, Vivassdalen og Grønnhellerdalen) med solrike og snøfrie beiter som skapt for kalving. Mener dette er et viktig kalvingsområde.</p> <p>Med ny Haukelitunnel vil det bli enda mer reinstrekk til Valldalen fra Suldalsheiene.</p> <p>Med en vanskelig totalsituasjon på Vidda (stort press og lave slaktevekter) må en ikke redusere Nasjonalt villreinområde.</p> <p>Mener hele Valldalen må videreføres som Nasjonalt villreinområde og oppsummerer med «<i>Dersom ikkje eit område med viktig beiteareal og</i></p>	Se samlet omtale.

	<i>regelmessig kalving ikkje skal definerast som villreinområde, kva skal då til for at eit område skal bli definert som villreinområde??????»</i>	
62. Åse Mathisen Rabbe	<p>Mener den regionale planen har gode hensikter, men at den blir misbrukt til å stoppe tiltak man ikke ønsker. Peker også på stor forskjellsbehandling.</p> <p>Valldalen og Middalen havnet stikk i strid med sunn fornuft og lokale demokratiske vedtak i 2011 i Nasjonalt villreinområde, til tross for Norsk villreinsenters råd om 1000 moh. i dette området.</p> <p>Mener enkeltpersoner engasjerer seg imot alle saker hos noen, med villrein som argument, mens tilsvarende saker hos andre passerer. Påpeker at tilliten til planen blir svekket om den brukes som vikarierende argument.</p> <p>Konklusjonen er at det har stor negativ effekt på mulighetene for å drive gårdene når de ligger i Nasjonalt villreinområde. Mener grensa må følge 1000 moh. og oppfordrer planprosessen til å gjøre planen til en «mulighetenes plan» med rammer for næringsutvikling.</p> <p>Vedlegg om Fylkesmannens rolle i Valldalen sammenliknet med vanlig praksis.</p>	Se samlet omtale.
63. Inge Saltvoll	<p>Støtter Odda kommune og Ullensvang herad sitt vedtak om at grensa for Nasjonalt villreinområde skal være 900 moh. og at Valldalen skal inngå i Stølsdal.</p> <p>Er uenig i Oddas vedtak «Ved observasjon av kalving i Valldalen, skal Valldalsvegen straks bli stengt inntil kalvingsperioden er over.» Mener dette er uklart og reiser spørsmål ved hva som er kalvingstiden og hvilke områder som er Valldalen. Mener planens bruk av dato er bedre. Men vil gjerne ha mulighet til å åpne veien om det ikke er kalving.</p>	Se samlet omtale.
64. Røldal grunneigarlag	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valldalen med sidedalene Vivassdalen, Middalen, Kjømberget, Tarjebudalen og Heilaleite: Arealene under 1000 moh er ikke tradisjonelt villreinområde. Villreinen bruker fjellet, og er bare sporadisk i lavlandet om våren. Påpeker at mye ble ødelagt ved storsamfunnets kraftregulering av dalen, men dalen er fremdeles viktig næringsareal. Mener hele Valldalen opp til 1000 moh må defineres som Stølsdal. 2. Austdalen: Mener grensen her må endres på samme måte opp til 1000 moh. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Se samlet omtale. 2. Forslaget innebærer en betydelig utvidelse på bekostning av Nasjonalt villreinområde. Dette burde ha vært hørt før eventuell endring.

	3. Tarjebudalen: Mener dette er uteglemt og ber om at grensen for Nasjonalt villreinområde må settes til minst 1000 moh. tidligere seterdrift. Nå nedlagt pga. nærhet til E134. Med ny E134 kan både støling og turisme bli viktig her.	3. Se omtale i innspill 88.
65. Helge Bruleite	Helge Bruleite, Håkon Sandal, Odd Ivar Medhus og Ragnvald Medhus, er alle fra Røldal og brukere av området. Mener grensen for Nasjonalt villreinområde bør ligge på 900 moh slik Odda kommune og Ullensvang herad har vedtatt. Viser til at tellende areal følger 900 moh, at området brukes til topturer og skiturer og at vinteradkomsten til dalen er så vanskelig at det blir lite hyttebygging og næringsvirksomhet.	Se samlet omtale.
66. Einride Aakra	Skriver om Valldalen som stølsdal i tidligere tider med transport på kløvhester og et yrende liv om sommeren. Reinsdyr var ofte å se, men bare i fjellet over skogen. Ønsker aktivitet i Valldalen også i framtida og ber om at den defineres som Stølsdal.	Se samlet omtale.
67. Sondof Rabbe	Sitat fra innspillet: <i>«Kraftutbygginga på 1960-talet medførte svært store inngrep i Valdalen, 17 stølar vart demde ned, store areal med dyrka og dyrkbarjord, beite og skog gjekk tapt. Dalføret er likevel ein stor ressurs for bygda og grunneigarane. Det bør framtidig vera mogeleg med beiteområde for sau, støling, skoging, småviltjakt, fiske. Dette er næringar som tradisjonelt føregåri ein stølsdal. Etter mitt syn bør heile dalføret nord for Valdalsdammen definerast som stølsdal, opp til høgde minst 900 m.o.h.»</i>	Se samlet omtale.
68. Odelsgutter og odelsjenter i Valldalen	8 odelsgutter og -jenter (Oddvar Småbrekke, Asmund Rabbe, Åge Rabbe, Nils Petter Rabbe, Olav Hagen, Ina Ekje, Olav GH. Saltvold og Britt M. Widding) skriver om usikkerheten som ble skapt da Valldalen ble definert som Nasjonalt villreinområde, at den gir store begrensninger og gjør det vanskeligere å videreføre gården til neste generasjon. De peker på viktigheten av å kunne utnytte de ressursene som ligger i Valldalen. Slik at man kan skape noe selv og kanskje kunne bli boende i Røldal. For det er ikke mange arbeidsplasser ellers.	Se samlet omtale.

	<p>De påpeker at de som argumenter for området som Nasjonalt villreinområde er en liten gruppe med god tid og at den virker større enn den er.</p> <p>De mener Valldalen ikke er viktig for reinens eksistens, og ber om at Valldalen under 1000 moh defineres som Stølsdal. Minner om at dette skulle være en mulighetenes plan.</p>	
69. Nils Tveito	<p>Skriver med stor bekymring om den økende splittelsen som er i ferd med å få fotfeste i bygda. «Kva slags fæl ånd er det som blæs i dalen vår?» Tror mye av spliden skyldes misunnelse.</p> <p>Mener den regionale planen brukes som våpen til å stoppe alt en ikke liker, som at grunneiere vil utvikle næring.</p> <p>Viser til mye egen erfaring fra anleggsarbeid i fjellet der han har registrert at villreinen ble lite stresset av dette.</p>	Se samlet omtale.
70. Odda grunneigarlag v/Torbjørn J. Jordal og Ketil Melkeråen	<p>Er formenn i henholdsvis grunneierlaget og reinsutvalget i grunneierlaget.</p> <p>Støtter Odda kommune og berørte grunneieres syn på den regionale planen og ber om at dette blir tatt hensyn til.</p>	Se samlet omtale.
71. Beitelaga i Valldalen	<p>Uttalelse fra følgende beitelag: Skjold beitelag, Tjødnastøl beitelag, Tjømberget og Tungevad beitelag og Skipevåg og Ølmedal beitelag.</p> <p>Fremhever planens mål om å forvalte området som næringsgrunnlag for levende bygder. De ser svært positivt på lokale tiltak i Valldalen.</p> <p>Konkluderer med at for å kunne fremme næringsutvikling og nytte naturressursene på en god og bærekraftig måte, må hele Valldalen, på begge sider og opp til minst 900 moh. gjøres om til stølsdal.</p>	Se samlet omtale.
72. Røldal Idrettslag v/Alf Medhus	<p>Er positive til at grensa for Nasjonalt villreinområde er foreslått hevet til 900 moh. Mener dette vil gjøre det enklere med tilrettelegging for idrettslagets aktiviteter i Valldalen.</p> <p>Nevner også at Røldal Freeride har blitt en tradisjon som må tas vare på. Mener det er til lite hinder for reinen.</p>	Se samlet omtale.

73. Johan Vaa	<p>Mener det er for sterkt formulert i planutkastet at «kalving tidvis skjer». Sier kalving er registrert i nærheten av, eller i Valldalen i åra 2002-2007. Det finnes ikke tradisjonsopplysninger om kalving i området før 2002. «<i>Valldalen som kalvingsområde framstend som ein historisk parentes.</i>» Sier videre at gode kalvingsarealer ikke er noen minimumsressurs. Viser til powerpoint og ber om at den blir lagt fram for styringsgruppa.</p>	<p>Oversendt powerpoint ligger sammen med dette høringsinnspillet i pdf-fil med hørings svar. Se ellers samlet omtale nedenfor.</p>
74. Helleik Rabbe	<p>Gir en krass kritikk av prosessen ved utarbeiding av gjeldende plan. Er også sterkt misfornøyd med pågående prosess. Vi siterer fra innspillet: <i>«Planverket er dimensjonert for å håndtere dei store nasjonale aktørane som opererer i fjellheimen, men når det kjem til konkrete saker for lokalbefolkninga, så er det som å skyta spurv med kanoner. Me får meir byråkrati i eit allereie byråkratisk belasta område. Skillelinjene mellom nasjonalt villreinområde og Hardangervidda nasjonalpark er i ferd med å viskast vekk.»....</i> <i>«Bygdefolket rundt vidda er sterkt utrydningstrua. Dette og ikkje restriksjonar burde vore fokuset i Regional Plan i areal under 1000moh. Problemet er FOR-LITEN-aktivitet. I Nasjonalparken og over 1000moh må ein sjølv sagt vurdere kva som er forenleg for å ivareta villreinen.»</i> <i>«Eg har erfart at Regional Plan er eit verktøy for byråkratar som ikkje treng å forhalda seg til realitetane på bygdene.»</i></p> <p>Er ikke fornøyd med forslaget til kompromiss som er til høring da dette ikke har tatt utgangspunkt i at Middalen og Valldalen er et stølsområde og ikke er villreinområde. Områdene her under 1000 moh har vært Røldals viktigste næringsområde.</p> <p>Mener planen heller burde sett på hva kraftutbyggingene har gjort med trekkruiter og reduserte beiter i en del områder.</p>	Se egen omtale.
75. Nils Petter Rabbe	<p>Høringsuttalelsen svarer på mange utsagn om villreinens sårbarhet og plass i Valldalen. Noen hovedmomenter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mener reinen tåler mye mer enn det blant annet forskerne hevder • poengterer at i Valldalen er nasjonale private aktører (Norsk Hydro) og sterke almene interesser (friluftsliv og villrein) ofte i konflikt med 	<p>Dette er et meget grundig innspill som bør leses i sin helhet og sees i sammenheng med innspillet fra Harald Kvaalen (54).</p> <p>Om privatpersoner som er tatt inn i prosessen: Det ble holdt et møte 20. september 2018 der</p>

	<p>grunneiere. Er kritisk til at privatpersoner med ytterliggående meninger blir tatt inn i prosessen på linje med grunneierne.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Argumenterer grundig imot de påstandene Kvaalen og i Øvregård har kom med i møte 20. september 2018. <p>Hovedkonklusjon: Villreinen holder seg for det aller meste i fjellet. Og om den kommer ned i dalen, vil den tåle menneskers nærvær. Valldalen må omdefineres til Stølsdal.</p>	<p>Kvaalen med flere deltok. Bakgrunnen var at de hadde bedt om et møte. Vi inviterte da med grunneiere, bl.a. Nils Peter Rabbe, for å få «balanse» i møtet. Vår holdning har hele tiden vært at vi stiller i møter når noen ber om det.</p>
76. Sylvia Rabbe	<p>Powerpoint med historiske fakta som ble brukt i et tidligere møte er del av høringsuttalelsen. Denne sammen med dette høringsinnspillet viser til omfattende bruk av dalen gjennom flere tusen år.</p> <p>Innspillet viser et sterkt engasjement for å holde dalen ved like, skape liv og røre og næring. Utgangspunktet er en gård med mange hus som krever mye arbeid i Valldalen og videre innover i fjellet.</p> <p>Peker på mange stedsnavnene som indikerer næring og husdyr under 1000 moh, og jakt og villrein over 1000 moh.</p> <p>Finner det vanskelig å sjekke validiteten i fakta fra innspill, da lite er helt eksakt og kartene er grove. Påpeker at Nasjonalt villreinområde skal finne de viktigste områdene til reinen, ikke ethvert sted reinen trår.</p> <p>Peker på mulighetenes plan med muligheter for bo- og virkelyst. Da må det ikke være for vanskelig og for mye papirarbeid å få til noe. Sier de som grunneiere føler seg langt fra jevnbyrdige med villreinen i planprosessen.</p> <p>Beskriver aktiviteter som viser at dalen fortsatt er i aktiv bruk. Tidligere, da støldalen var i full sving, kom hele 70% av inntektene til Røl kommune fra Valldalen og Middalen.</p> <p>Representerer en ny generasjon bonde og ønsker å drive gården med bruk av natur- og kulturressursene. Ber om at Valldalen blir Stølsdal.</p>	<p>Mye interessant om kulturhistorien i området. Tas til orientering.</p> <p>Se ellers samlet omtale av Valldalen nedenfor.</p>
77. Sylvia og Nils Petter Rabbe	<p>Går gjennom en del plott fra «kartfortellinger produsert av NINA og NVS». De stiller spørsmål ved en del av de avgrensningene som er gjort for</p>	<p>Se samlet omtale nedenfor.</p>

	funksjonsområdene i kartfortellingene. De mener også ulike deler av Vidda er vurdert ulikt. Og spør hvorfor.	
78. Ove Løyning	<p>Grunneierne i Løyningdal er godt fornøyd med endringen fra Fjell og annen utmark til Stølsdal. Men de ønsker grensene endret slik at grensen for villreinområdet følger 900moh.</p> <p>Sier det ikke har vært reinsdyr i området siste 50 år, og peker også på at hyttebebyggelsen gir mye ferdsel opp til 900moh.</p>	<p>Forslaget innebærer en betydelig utvidelse på bekostning av Nasjonalt villreinområde. Dette burde ha vært hørt før eventuell endring.</p> <p>En endring til stølsdalsonen vil åpner for noe ny utbygging. Dette frarådes.</p>
79. Thor Gunther Sæther	<p>Stiller spørsmål ved den lokalpolitiske håndteringen av Valldalsaken i 2011. Påpeker at lokalpolitisk vedtak i 2011 om å definere Valldalen som Stølsdal, ikke ble tatt videre i den regionale dialogen i slutfasen. Viser til kommunelovens bestemmelser.</p> <p>Viser til Helleik Rabbes innspill om tidligere prosesser og vedtak fra 2011.</p>	<p>Tas til orientering.</p> <p>Men vi vil likevel påpeke at Oddas representant i styringsgruppemøtet 9. juni 2011 foreslo å endre Valldalen til Stølsdal, men ble nedstemt. Problemstillingen ble imidlertid enstemmig tatt inn i handlingsplanen med sikte på første rulling.</p>
80. Røldal Fjellstyre	<p>Ber om at grensen for Nasjonalt villreinområde ved stølsområdene Tjørna, Grøndalen og Terjebudalen settes til 1000 moh.</p> <p>I Valldalen rundt hele vannet tilrås grensen for Nasjonalt villreinområde til 900 moh., og Stølsdal under denne høyden.</p>	<p>Se innspill 26 mht. Terjebudalen, Tjørna og Grøndalen.</p> <p>Se samlet omtale om Valldalen sist i dokumentet.</p>
81. Oddbjørn Lynghammer	<p>Minner om at villreinens områder rundt hele Vidda siste 140 år har krympet pga. veier, kraftutbygging, hyttebygging og andre aktiviteter. Mener vi nå må ta vare på det som er igjen og heller øke villreinens områder. Mener Valldalen derfor må være Nasjonalt villreinområde.</p>	<p>Se samlet omtale.</p>
82. Olav S. Rabbe og Oddvar Småbrekke	<p>Kulturlandskapet på Kjømberget (på østsiden av Valldalen) er fremdeles stort sett intakt slik det var før kraftutbyggingen fordi eiendommen ikke mistet areal til reguleringen. Eneste måte å ta vare på dette kulturlandskapet er aktiv bruk. Areal under 1000 moh er ikke tradisjonelt villreinområde.</p> <p>Mener Kjømberget opp til 1000 moh må defineres som Stølsdal for ikke å skape for mange hindringer for fremtidige generasjoner som ønsker å overta.</p>	<p>Se samlet omtale.</p>

<p>83. Tommy Sandal</p>	<p>Sender samme høringsinnspill som til planprogrammet høsten 2017, der han med bakgrunn i egne observasjoner konkluderer slik:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Valldalen blir i dag brukt av villrein både frå Hardangervidda og Setesdal i Ryfylke. Ved bygging av planlagt ny tunneli over Haukelifjell (E-134) er det naturleg at villrein frå Setesdal i Ryfylke i framtida i endå større grad vil nytta området.</i> 2. <i>Området er i bruk av villrein gjennom nesten heile året.</i> 3. <i>Valldalen skjer seg langt inn på Hardangervidda og kan ikkje reknast som eit utkantområde i villreinsamanheng. Det rette er at Valldalen er innkapsla i eit villreinområde.</i> <p><i>Det er ingen tvil om at villreinen idag brukar Valldalen (også dei lågareliggjande områda), om den får høve til det. Underteikna meiner difor at grensene for nasjonaltvillreinområde i Valldalen ikkje må endrast.</i></p>	<p>Se samlet omtale.</p>
<p>84. Lars O. Seim</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mener Austdalens grenser bør endres slik at også Tjørna og Grøndalen kommer inn i stølsdalsonen. Sjeldent å se reinsdyr her. Foreslår grense på 1000 moh. 2. Ved Bråstøl er det bosetting. Området bør komme inn under Fjell og annen utmark. 3. Valldalen. Mener det er et stort overgrep mot de som har eiendommer i Valldalen at dette er Nasjonalt villreinområde. Historien om stølsområdet i Valldalen, kraftutbyggingen, nasjonalpark og nå nasjonalt villreinområde helt ned til dammen, er viktig bakteppe i drøftingene. Påpeker: <ol style="list-style-type: none"> a. I hvilken grad bruker reinen Valldalen under 1000 moh? Av og til, men ikke ofte. b. Dersom det skulle skje kalving i dalen, kan trafikken reguleres. c. Må tolke og bruke GPS-registreringene riktig. d. Mener villreinen i all hovedsak er i høyfjellet, og menneskene er i dalen. Og om reinen skulle trekke ned, er det ikke noe problem. e. Har ikke hørt om hytteplaner i Valldalen. Kanskje kan naturbasert reiseliv være en mulighet, men mener det kan tilpasses villreinen. Minner om at planen også skal ivareta næringsinteresser og også om all utbygging som skjer i andre kommuner rundt Vidda. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. I høringsutgaven følger grensen i all hovedsak tregrensen. Vi anbefaler at det videreføres. 2. Bråstøl, sør for Valldalsdammen, ligger i Fjell- og fjordbygd. Dette vurderes som den riktigste sonen når det er fast bosetting der. 3. Valldalen, de samlet omtale etter tabellen. 4. Terjebudalen, se innspill 26 og 88

	4. Mener grensen i Terjebudalen bør trekkes ved 1000 moh.	
85. Oddvar Øvregård	<p>Viser til et langt liv med mye bruk av Hardangervidda og Valldalen. Han er opptatt av at villreinens skal ha gode vilkår.</p> <p>Han er sterkt uenig i påstandene om at Valldalen er et viktig kalvings- og leveområde for villreinen. Det har kun skjedd sporadisk. Han mener disse enkelthendelsene har vært brukt for å få Valldalen definert som villreinområde. Forteller om tidligere tiders bruk av Valldalen og egne observasjoner av reinens bruk av fjellet.</p> <p>Ber om at det blir lagt vekt på fakta, og ikke syensing, når planen nå skal behandles. Valldalen er viktig for fastboende og grunneiere. Den kan ikke være villreinområde, det har de på Hardangervidda.</p>	Se samlet omtale.
86. Jarle Viskjer	<p>Har vært bestyrer på Litlos siden 1999 og har brukt Vidda mye både sommer og vinter. Han støtter Ullensvang herad og Odda kommune sitt forslag om å trekke grensen for Nasjonalt villreinområde på 900 moh. I disse kommunene kun er sporadisk at reinen er under dette.</p> <p>Sier at med unntak av 2004 og 2005 har han aldri sett villrein i Valldalen (har jevnlig siden 1992 kjørt transporter til Litlos fra Valldalen). Og skulle det skje, kan man stenge bilveien inn dalen. Mener Valldalen helt naturlig er en Stølsdal.</p>	Se samlet omtale.
87. Grunneiere i Hildal	<p>Oddmund Hildal, Kjetil Hildal, Nils Ove Opedal, Turid Hildal, Andreas Gavle, Olav Steingjerd og Anders Gavle uttaler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Er enig i at Hildal defineres som Stølsdal, men ber om at grensen trekkes ved 900 moh, og ikke 700 moh som foreslått. 2. Bekrefter at de ikke ønsker hytte ved Orravatn, er mao. enig i retningslinjene. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dette innebærer å trekke Stølsdalen ganske mye lenger inn i fjellet og til dels over tregrensen. Vi anbefaler å opprettholde høringsversjonen. 2. Tas til orientering.
88. Anita Juvet Jordebrekka, Tore Hamre og Nils Magnus Berge	<p>Grunneiere i Terjebudalen :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sier de ikke har blitt informert om planarbeidet av kommunen, hverken i 2011 og i pågående rullering. 2. mener Terjebudalen bør defineres som Stølsdal da det fram til 1998 var geitestøler der, i dag er det sauebeite, det er ikke naturlig at 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Det er uheldig at grunneiere ikke har hatt kjennskap til planarbeidet. 2. Ifølge villreinsenterets registreringer går et villreintrekk gjennom Terjebudalen. Dette trekket kan bli viktig for å styrke trekk mellom

	villreinområdet ligger så tett på en så trafikkert vei som E134, det er normalt ikke reinsdyr i dalen og valdet vil bli slettet. Ny Haukelitunell vil gjøre dalen mer attraktiv for støling da veien skapte problemer.	Hardangervidda og Setesdalsområdet når ny E134 og nye tunneler kommer på plass. Vi fraråder å gjøre endringer her. Minner om at i Nasjonalt villreinområde er det ingen restriksjoner på tradisjonelt landbruk.
89. Simadalen sameige v/Oddmund Sæ	Simadalen sameige her 18 eiere som har 150.000 da fjellområde. Ønsker å endre søndre del av Isdalen fra Stølsdal til Utbyggingssone. Ønsker å legge til rette for aktiviteter i utkantene, slik at kjerneområdet til villreinen ikke blir skadelidende. Mener de bidrar til utmarksareal for utbyggingssområdene i Sysendalen.	En slik endring ble drøftet tidlig i prosessen i åpent møte. Da ble konklusjonen at Stølsdal ga rom for det sameiet ønsket for området sitt. En endring fra Stølsdal til Utbyggingssone vil ikke gå på bekostning av Nasjonalt villreinområde. Men utbyggingen og utbyggingssplanene i Sysendalen er svært omfattende. KMD's aksept av Eidfjord Resort øker presset ytterligere. Behovet for lett tilgjengelige turområder utenfor Nasjonalt villreinområde vil mest sannsynlig øke framover. Isdalen kan fylle en viktig funksjon.

§2.4 Om Imingfjellveien

Tre alternativer ble lagt fram i høringen og meningene er svært delte:

- Noen av kommunene har uttalt seg om dette spørsmålet som er et lokalt veispørsmål, andre som et regionalt villreinspørsmål. Noen er tydelige på at de ønsker et prøveprosjekt, mens andre fraråder dette av hensyn til villreinen.
- Miljødirektoratet og fylkesmennene er alle klare på at kun alternativ A, med vinterstengt fra bom til bom, er akseptabelt. Fylkesmennene varsler at de vil ha vesentlig innvending dersom annet blir valgt.
- Av regionale organisasjoner mener Naturvernforbund i Telemark og Norges jeger- og fiskerforbund at alternativ A, vinterstengt, bør velges.
- Flere lokale lag og enkeltpersoner uttaler at de sterkt ønsker et prøveprosjekt med vinterbrøyting. Særlig foreninger i Tessungdalen mener dette er viktig for utviklingen av området. De mener villreinen har fått stor plass i planen, mens målsettinger knyttet til bygdeutvikling ikke er innfridd.

Flertallet i arbeidsgruppa (mot en stemme) anbefaler alternativ A, med vinterstengt vei fra bom til bom. Mindretallet i arbeidsgruppa (Dagfinn Jaren, Tinn kommune) anbefaler alternativ C med prøveprosjekt på vinteråpen vei.

Alternativ B ble tatt inn i høringen, fordi det viste seg at det er slik brøytingen har vært praktisert i mange år. Selv om denne praksisen har vært i strid med tidligere fylkesdelplan og gjeldende regionale plan. Dette alternativet er et kompromiss som kan løse situasjonen for hytteeiere på Småroi, samtidig som veien over fjellet holdes vinterstengt.

Flertallets begrunnelse for alternativ A:

Viktigheten av å ivareta villreinsens mulighet for å ta i bruk vinterbeitene på Lufsjåtangen er understreket av villreinforskningen og i konsekvensutredningen. Tilgjengeligheten av tangene på østvidda som vinterbeiter for villreinen er over tid blitt svekket. Gjeldende plan utelukket Dagalitangen som nasjonalt villreinområde og åpnet samtidig – i strid med faglige anbefalinger – for et mer liberalt brøyteregime over Imingfjell (åpen vei også i november). En ytterligere liberalisering ved forsøksåpning eller åpning av delstrekninger i perioder, vil av hensyn til villreinen være negativt, og vil kunne medføre at villreinen ikke får tatt i bruk vinterbeitene på Lufsjåtangen som i perioder med vanskelige beiteforhold anses som svært viktige.

Alternativ A innebærer en videreføring av dagens retningslinjer, med vinterstengt fra bom til bom. Flertallet mener en praksis som har vært i strid med gjeldende plan ikke bør tillegges vesentlig vekt og minner også om at gjeldene retningslinje har medført én måned seinere stenging enn det som var fastsatt i fylkesdelplan for Hardangervidda.

Erfaringen fra Rv7 med stenging når reinen er i området har vist seg vanskelig i praksis. Ofte er det også vanskelig å reversere en prøveordning. Det er gjerne første skritt til en fast ordning.

Tilleggs kommentar fra Buskerud fylkeskommunenes administrasjon: Dersom styringsgruppa i sin sluttbehandling konkluderer med å anbefale prøveprosjekt med vinterbrøyting av hele veien, må fylkespolitikere, som veieiere og samferdselsmyndigheter, i sluttbehandlingen ta stilling til om et slikt prøveprosjekt kan gjennomføres ut fra rene veifaglige og økonomiske prioriteringer. Dette perspektivet må innarbeides i politisk sak i sluttbehandlingen. Det vil være uheldig om fylkeskommunene i planbehandlingen sier ja til prøveprosjekt og i neste runde ikke er villig til å prioritere dette i sine veibudsjetter likevel.

§2.9 Om gjerder i utmark

To alternativer ble lagt fram i høringen. Begge er relativt restriktive, og høringsuttalelsene fordeler seg ganske jevnt mht. hvilken de anbefaler.

Det er kommet inn et alternativt forslag fra Øvre Numedal fjellstyre og Hol kommune. Dette setter landbrukets behov i sentrum. Det er relativt detaljert og er vanskelig å anbefale uten mer drøfting og høring.

De to alternativene A og B er i praksis relativt like mht. at villreinen behov er hovedfokus. Administrativ gruppe anbefaler at alternativ A, som er i samsvar med gjeldende plan og det tydeligste alternativet, videreføres.

I drøftinger i administrativ gruppe ble det foreslått å presisere at dette handler om sperregjerde og ikke sauekve. Ordet sauegjerde forslås erstattet med sperregjerde. Med bakgrunn i det anbefales ordlyden: **Sperregjerder i utmark som kan være til hinder for villreinsens ferdsel, tillates ikke.**

§3.1 Om turisthytter

Det er støtte til begge alternativer fra flere. Stort sett gis det innspill om alternativ A's kulepunkt 2 i forhold til alt. B som bare tar opp spørsmålet om utvidelse/modernisering. De fleste støtter alt. B som muliggjør forsiktig utvidelse og modernisering. Det foreslås også at eventuell oppmykning bør komme etter felles sti- og løypeplan er utarbeidet.

Flere påpeker imidlertid at dersom alt. B velges, bør det suppleres med alt. A's kulepunkt 1 og 3. De to kulepunktene inneholder viktige presiseringer som bør med. Noen tar også opp at det bør være mulig å flytte turisthytter innenfor Nasjonalt villreinområde når det muliggjør mindre ferdsel i sårbare områder.

Stadig økende ferdsel er en trussel mot villreinen. Å unngå økt kapasitet på turisthyttene er derfor et viktig grep. Administrativ gruppe anbefaler ut fra dette alternativ A i en noe revidert form. Blant annet med mulighet for å flytte turisthytter.

Samlet ordlyd i §3.1 om turisthytter blir da:

- *Det skal ikke etableres nye turisthytter eller andre nye overnattingstilbud i Nasjonalt villreinområde. Etablerte turisthytter kan flyttes for å redusere ferdselen i sårbare og viktige villreinområder.*
- *Etablerte turisthytter kan moderniseres når dette er nødvendig for videre drift og ikke i konflikt med villreinens arealbruk. Antall sengeplasser skal ikke økes. Nærmere rammer for dette må avklares i kommunenes videre planlegging.*
- *Av hensyn til villrein kan en vurdere periodevis stenging av hytter som inngår i tur- og løypenettet.*

Om forslagene til utvidelser av Nasjonalt villreinområde i Telemark

De foreslått endringene omfatter de høyest prioriterte/viktigste av de områdene som Villreinsenterets nyere kunnskap (NVS Notat 7/2018) påpeker. Innspillene fra berørte grunneiere viser imidlertid at det er skepsis til å utvide nasjonalt villreinområde.

Tabellen nedenfor lister alle de foreslått områdene og respons:

Område i/ved (kartref. se vedlegg)	Endringsforslag	Høringsinnspill	Ref. innspill nr.
Nysetdalen (kartreferanse 6)	fra Fjell og annen utmark	Grunneier ønsker ikke dette	44
Hjerdalen. (kartreferanse 7)	fra Fjell og annen utmark	Utmarkslaget ønsker ikke dette	45
Haddelitjønn-Grønli (kartreferanse 8)	fra Fjell og annen utmark	Utmarkslaget og grunneier ønsker ikke dette	45 og 48
Napalibekken-Midtlitjønn. (kartreferanse 9)	fra Fjell- og fjordbygd	Utmarkslaget og grunneiere ønsker ikke dette. Må eventuelt befares.	45, 47, 48 og 51.

Argehovd - Hellegjuv (kartreferanse 10)	fra Fjell- og fjordbygd	Mogens grunneier ønsker ikke dette. Argehoveds grunneier har ingen merknad.	50
østre og vestre Skinndalen (kartreferanse 11)	Fra Fjell- og fjordbygd	Østre Skinndalen foreslår noe reduksjon, som et kompromiss Vestre Skinndalen har ingen merknad	50 og 52
Bitdalsdammen – Mogan (kartreferanse 12)	fra Fjell og annen utmark	Nasjonalt villreinområde foreslås noe utvidet	50
Haugedokki - Vådalen. (kartreferanse 13)	fra Fjell- og fjordbygd	Delvis ok, men justeringer nødvendig i Vådalen	50

Dette handler om små justeringer, men omfatter altså viktige villreinområder. En endring vil betyr en viss innstramming av handlingsrommet for grunneier. Vi anbefaler:

- De foreslåtte områdene endres til Nasjonalt villreinområde på plankartet. Men grensene skal finjusteres i dialog og eventuelt befarig mellom den enkelte grunneier og kommunen.
- Villreinemnda oppfordres til å tilpasse jaktvaldene til Nasjonalt villreinområde.

Valldalen – sonereiser

Svært mange uttalelser omhandler Valldalen. Mye kunnskap dokumenteres i høringsbrevene; kunnskap om kulturhistorie, faglige vurdering om villreinens arealbruk, erfaringsbasert kunnskap om villrein, fortellinger om sterke stølstradisjoner fram til neddemmingen og sterke ønsker om å bruke dalen til framtidig utvikling i bygda.

Tilbakeblikk:

I gjeldende plan ble denne dalen definert som Nasjonalt villreinområde. Norsk villreinsenter hadde i sin kartlegging av leveområder (NVS Rapport 7 2010) trukket leveområdegrensene ca. 800 moh på begge sider av dalen. Dette skjedde med bakgrunn i bla. tregrense, topografiske tilpasninger og dokumenterte observasjoner av villrein. Men i prosessen ble det spilt inn fra Odda kommune at det var naturlig innlemme Valldalen i det nasjonale villreinområdet, bl.a. pga. kalving i dalen de siste åra.

I aller siste møte i styringsgruppa (juni 2011) foreslo ordfører i Odda kommune at dette skulle endres og defineres som Stølsdal. Dette var etter høring, og det ble da vurdert som vanskelig å endre dette uten ny høring. Flertallet stemte derfor for Nasjonalt villreinområde i Valldalen. Men det var enighet om at dette måtte vurderes igjen ved første rullering. Derfor er spørsmålet oppe nå.

I prosessen nå har det vært svært sterke meninger og stort engasjement omkring Valldalen, blant annet i åpne møter, Odda 31. januar 2018 og Ullensvang 28. mai 2019, og et mindre dialogmøte 20. september 2018.

Høring:

I høringen ble det lagt fram et forslag til en mellomløsning, det vestsiden av dalen er Stølsdal og østsiden er Nasjonalt villreinområde. Vi har fått liten, eller ingen, støtte til dette forslaget.

- Svært mange argumenterer for at hele Valldalen, opp til 900 eller 1000 moh, ut fra tradisjon og bruk, skal defineres som Stølsdal. Det påpekes av mange at Valldalen har en lang historie med mye folk og stor aktivitet hele sommeren, mens reinen stort sett har vært i høyfjellet. De sier villreinen av og til er der, men at det er mer unntak enn regel. Mange viser også til hvor viktig Valldalen var næringsmessig fram til kraftutbyggingen. Og de mener området fortsatt er viktig for å gi unge som skal overta gårdene et best mulig fremtidig næringsgrunnlag.
- Andre mener sterkt at dagens sone med Nasjonalt villreinområde i hele dalen må videreføres. De påpeker at både Setesdalreinen og Hardangerviddareinen bruker området. Men ikke minst er de bekymret for hytter og andre aktiviteter skal gi økt ferdsel videre inn i fjellet.

Av innspillene kommer det fram at villreinen var noe i Valldalen i perioden 2002-2007, og at det var kalving i 2005 og 2007. Det hevdes imidlertid fra mange at dette er unntakene, tradisjonen er at villreinen holder seg i fjellet.

Selv om støtten til høringsforslaget, med Stølsdal på vestsiden og Nasjonalt villreinområde på østsiden er liten, anbefaler vi at dette vedtas. Det er et kompromiss, der de viktigste villreinområdene forblir Nasjonalt villreinområde. Og de mest tilgjengelige områdene langs veien på vestsiden og innerst i dalen blir Stølsdal.

Dersom styringsgruppa er uenig i dette, vil vi sekundært anbefale at Valldalen endres i samsvar med Odda kommunes forslag om å trekke grensen for Nasjonalt villreinområde i og ved Valldalen på kote 900 moh., på både østsiden og vestsiden av dalen. En slik endring vil trolig utløse behov for ny høring og konsekvensvurdering.

Veien forutsettes i begge alternativer videreført med stenging fram til 1. juni (jf. §2.4).

Oppfølging av KMD's vedtak om Sysendalen

Departementet godkjente i brev datert 08.04.2019 utbygging av alpinanlegg i Sysendalen, Eidfjord Resort. Det har i arbeidet med rullering av regional plan, vært forutsatt at regional plan skal følge opp departementets beslutning.

Av departementets brev framgår at 450 da av alpinanlegget vil ligge i Nasjonalt villreinområde. Videre skriver departementet: «*Vedtaket inneber ein reduksjon av nasjonalt villreinområde. Det bør ved revisjon av den regionale planen vurderast å finne areal som i gjeldande regionale plan ligg utanfor*

nasjonalt villreinområde som kan kompensere for dei areala som blir utbygd. Av omsyn til villreinen på Hardangervidda, bør det ikkje planleggast for ytterlegare utbygging av alpinanlegg i Sysendalen.»

Det forventes altså følgende:

1. at regional plan fanger opp endringene i arealsoneringen.
2. at regional plan vurderer erstatningsarealer andre steder.
3. at det ikke planlegges ytterligere alpinanlegg i Sysendalen.

1. Arealsonering

Administrativ gruppe anbefaler at grensen for Nasjonalt villreinområde opprettholdes som i dag. De 450 da i Nasjonalt villreinområde avmerkes på kartet med egen skravur og en tilhørende retningslinje i §3.1 som er tydelig på at det i dette området kan bygges alpin infrastruktur. Forutsetningene fra KMD må innarbeides, bl.a. om stenging av heisanlegg 1. mai – 15. juni, må innarbeides.

Resten av alpinanlegget vil i henhold til gjeldende regionale plan ligge i Fjell og annen utmark og Reiselivssone. Disse områdene anbefales omdefinert til Utbyggingszone.

Dette er nytt, men i tråd med departementets avgjørelse og bør kunne gjøres uten høring.

2. Erstatningsarealer

Departementet har her gitt regional plan en tilnærmet umulig oppgave i sluttfasen. Både fordi det er vanskelig å finne relevante erstatningsareal og fordi denne anmodningen kom samtidig som fylkesutvalgene fattet vedtak om høring.

Erfaringen med å utvide Nasjonalt villreinområde enkelte steder i Tinn og Vinje viser hvor vanskelig dette er. Se omtale ovenfor. Vi anbefaler derfor ikke å forsøke flere utvidelser med bakgrunn i NVS Rapport 7/2018. Vi vil heller ikke anbefale å reversere områdene ved Heng og i Valldalen som nå har vært i prosess med sikte på å tas ut av Nasjonalt villreinområde.

Det fremstår derfor nå som særdeles viktig å ta vare på og å ha en god forvaltning av det som nå blir definert som Nasjonalt villreinområde. Særlig viktige grep framover da blir

- å unngå ytterligere fragmentering av villreinområdene. Sentralt her står å få etablert tunnelloesninger på Rv 7 og E134 for å styrke trekkmulighetene, og å unngå tap av Lufsjåtangen som vinterbeite.
- skape ro og lojalitet rundt vedtatt grense for Nasjonalt villreinområde
- gjennomføre handlingsprogrammets sti- og løypeplanprosjekt og prosjekt om fokusområder.

Oppsummering mht. endringer i plankartet etter høring

Med bakgrunn i innspill og vurderinger fra administrativ gruppe og prosjektleder anbefales følgende endringer i plankartet, i forhold til høringsutgaven:

- Sysendalen endres i samsvar med KMD's konklusjon for alpinanlegg i Eidfjord Resort (innspill 21).
- Sonegrensene i Eidfjord korrigeres i samsvar med vedtatte kommunale planer (innspill 21)
- Ved Møsvatn omdefineres områdene ved Holvik går fra Støldal til Fjell- og fjordbygd (innspill 53)
- Foreslått endringer av nasjonalt villreinområde i Tinn og Vinje gjennomføres, men avgrensningen drøftes nærmere med berørte grunneiere (jf. oppsummering s. 37).